

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Αττική ερυθρόμορφη αγγειογραφία της αρχαϊκής εποχής

Ενότητα 1: Εισαγωγή

Ευρυδίκη Κεφαλίδου

Φιλοσοφική Σχολή

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

I A 31:
Αττική
ερυθρόμορφη
αγγειογραφία
της αρχαϊκής
εποχής

Μάθημα 1

Ευρυδίκη
Κεφαλίδου

Η κεραμική είναι το πολυπληθέστερο και πιο συχνό αρχαιολογικό αντικείμενο. Αλλά δεν είναι σημαντική μόνο για τους αρχαιολόγους.

Με τη βοήθεια της κεραμικής:

- α) εντοπίζουμε μια αρχαιολογική θέση
- β) χρονολογούμε μια θέση ή ένα σύνολο (π.χ. τα αντικείμενα ενός τάφου)
- γ) μπορούμε να κατανοήσουμε τη χρήση μιας θέσης ή ενός κτίσματος αυτής (οικισμός, νεκροταφείο, κατοικία, ιερό κτλ.) βασισμένοι στα σχήματα, τις χρήσεις και τη διακόσμηση των αγγείων
- δ) διερευνούμε τις εμπορικές επαφές στη Μεσόγειο

Τα αγγεία καθευατά:

A) δίνουν πληροφορίες για την αρχαία τεχνολογία (το κεραμικό είναι το πρώτο συνθετικό υλικό που κατασκεύασε ο άνθρωπος ... και ταυτόχρονα ένα υλικό που μας εκπλήσσει μέχρι σήμερα = έρευνες NASA για ιδιότητες κεραμικών στη μόνωση διαστημοπλοίων)

B) η διακόσμησή τους, ιδίως όταν έχει εικονιστικό αφηγηματικό χαρακτήρα, μας δίνει πλούσιες πληροφορίες για την καθημερινή ζωή, τη μυθολογία, τη θρησκεία, τον αθλητισμό, την ιδεολογία, την κοινωνία, ακόμη και για τις πολιτικές και κοινωνικές καταστάσεις της εποχής που δημιουργήθηκαν

Εικόνα 2

Εξόρυξη πηλού

(Πειραματικό Εργαστήρι Κεραμικής –
Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης)

Εικόνα 3

Εικόνα 4

Εικόνα 5

Κοπάνισμα,
κοσκίνισμα
καθάρισμα του
πηλού και των
αντιπλαστικών
υλών

Εικόνα 6

(Πειραματικό Εργαστήριο Κεραμικής –
Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης)

Εικόνα 7

Εικόνα 8

Ανάμιξη τριών
αργιλοχωμάτων
για τη δημιουργία του
πηλού

Εικόνα 9

(Πειραματικό
Εργαστήριο Κεραμικής –
Αρχαιολογικό Μουσείο
Θεσσαλονίκης)

Εικόνα 10

Προετοιμασία του πηλού: ανάμιξη και ζύμωμα

Εικόνα 11

Εικόνα 12

Εικόνα 13

(Πειραματικό Εργαστήριο Κεραμικής –
Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης)

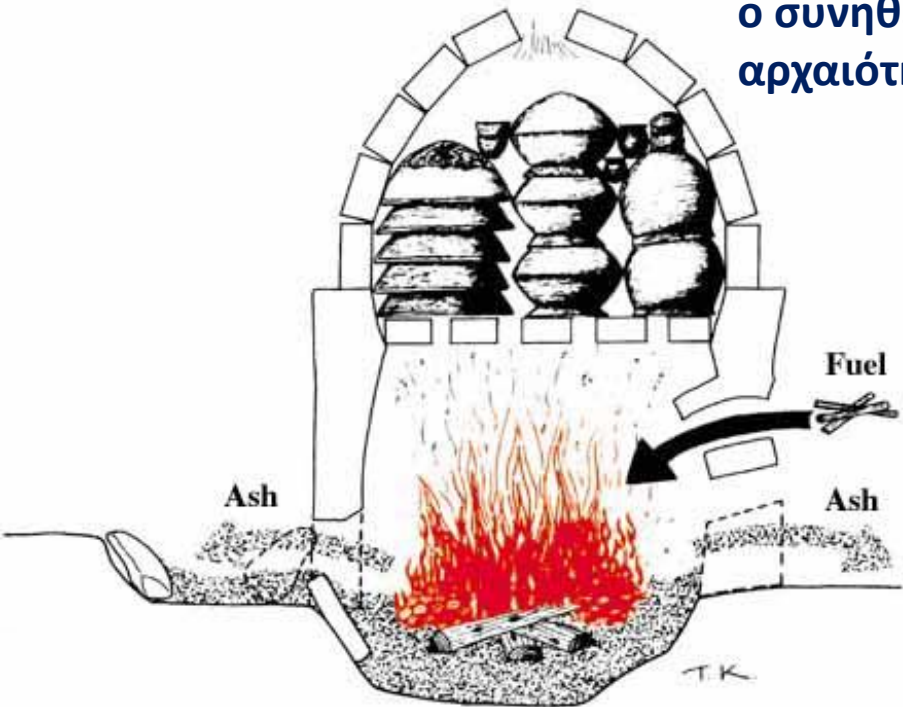
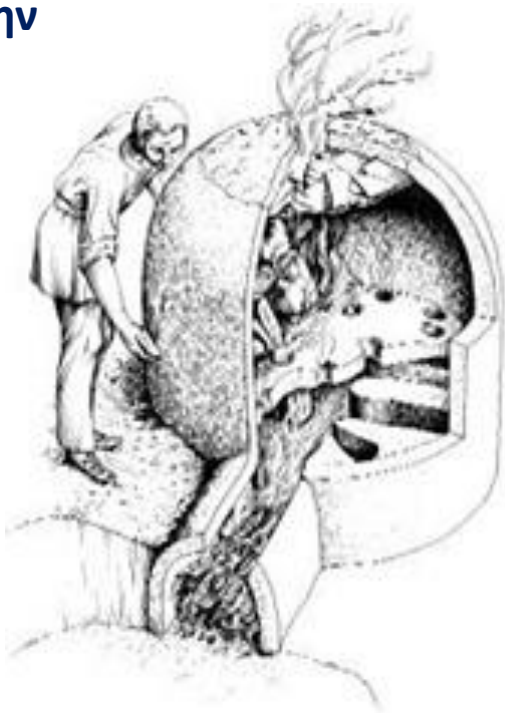
Εικόνα 14

Εργαστήρι κεραμικής σε ερυθρόμορφο αγγείο = το επισκέπτεται η θεά Αθηνά και δύο Νίκες

Κεραμικός κλίβανος (όπως απεικονίζεται σε κορινθιακό πήλινο πίνακα) [Εικόνα 15](#)

Κλίβανοι κάθετης ανοδικής πυράς:
ο συνηθέστερος τύπος στην
αρχαιότητα

Εικόνα 19

Εικόνα 21

Εικόνα 20

Σύγχρονη κατασκευή κεραμικού κλιβάνου

(Πειραματικό Εργαστήριο Κεραμικής –
Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης)

Εικόνα 22

Εικόνα 23

... και τοποθέτηση των αγγείων στο εσωτερικό του.

(Πειραματικό Εργαστήριο Κεραμικής –
Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης)

Τεχνική όπτησης των αγγείων: 3 φάσεις που βασίζονται στις χημικές μεταβολές των οξειδίων του σιδήρου, που έχει τόσο ο πηλός όσο και το ζωγραφικό επίχρισμα (το οποίο αποτελείται από διυλισμένο πηλό = πιο λεπτά μόρια που αλλάζουν χρώμα και υαλοποιούνται σε πιο χαμηλές θερμοκρασίες από εκείνες του πηλού με τον οποίο είναι κατασκευασμένο το αγγείο.

A. Οξείδωση: τα στεγνό και ζωγραφισμένο αγγείο μπαίνει στον κλίβανο. Σιγά σιγά δυναμώνει η φωτιά μέχρι τους 850°C - 900°C . Το αγγείο γίνεται όλο κόκκινο (πυράκτωση).

Εικόνα 24

B. Αναγωγή: στους 900°C ρίχνουν στον κλίβανο χλωρά κλαδιά και κλείνουν το άνοιγμά του για να μην μπαίνει οξυγόνο. Δημιουργείται διοξείδιο του άνθρακα που μετατρέπει το οξείδιο του σιδήρου σε μαύρο μαγνητίτη. Το αγγείο γίνεται όλο μαύρο αλλά τα σημεία που έχουν καλυφθεί με το λεπτό ζωγραφικό επίχρισμα υαλοποιούνται και 'σφραγίζονται'.

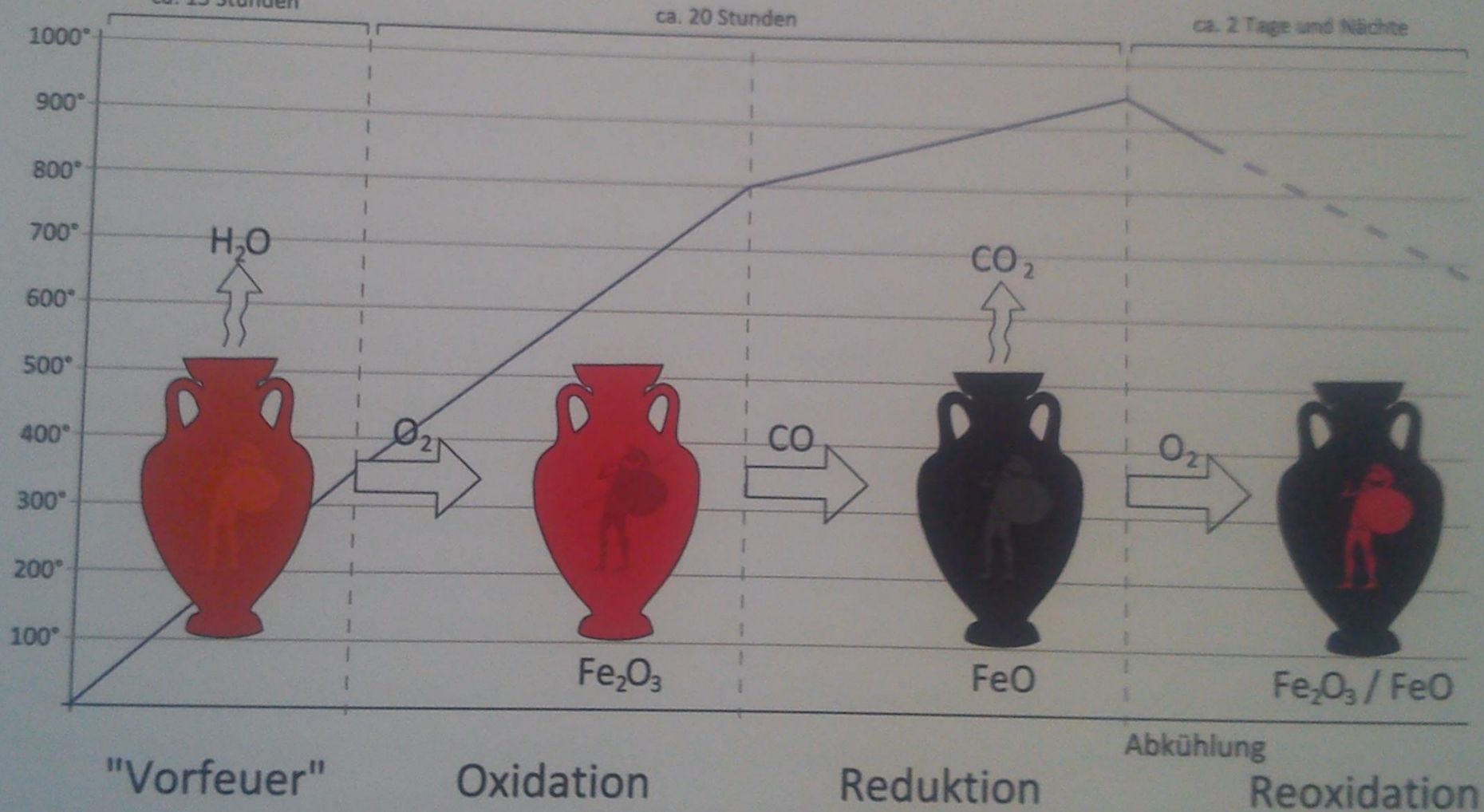

Εικόνα 25

Γ. Επανοξείδωση: ανοίγουν και πάλι τις οπές του κλιβάνου για να μπει οξυγόνο. Το αγγείο γίνεται πάλι κόκκινο, εκτός από τα σημεία που έχουν καλυφθεί με το υαλοποιημένο πλέον λεπτό επίχρισμα, τα οποία παραμένουν μαύρα.

Εικόνα 26

Εικόνα 27

Μέχρι περ. 800° C.
Τριοξείδιο του σιδήρου

Μέχρι περ. 950° C. Πολύ επικίνδυνη φάση, όχι πάνω από περ. 30'. Μονοξείδιο του σιδήρου

Κάτω από 900° C, για να μην ξαναλιώσει η κρούστα. Σταδιακή ψύξη

J. V. Noble, *The Techniques of Painted Attic Pottery*, 1965 (α' έκδ.)

**T. Schreiber, *Athenian Vase
Construction: A Potter's Analysis*, 1999**

**M. Bentz, W. Geominy & M. Müller (eds),
Tonart: Virtuosität antiker Töpfertechnik, 2010**

Στην όψιμη Γεωμετρική περίοδο (760/50-700 π.Χ.): οι πρώτες αφηγηματικές παραστάσεις: πρόθεση, εκφορά, μάχες, κυνήγια, πλοία κλπ.

Ζωγραφική με περίγραμμα και σκιαγραφία

Εικόνα 31

Εικόνα 32

Στο τέλος της
Γεωμετρικής:
λιγοστή χρήση
χάραξης

(λεπτομέρεια
από
λουτροφόρο)

Εικόνα 34

**Ζωγράφος του Ανάλατου:
όστρακο από πήλινο πίνακα:
η παλαιότερη γραπτή επιγραφή σε αττικό αγγείο
Αθήνα, ΕΑΜ**

ΑΡΓΟΤΕΡΑ ΟΡΙΣΜΕΝΟΙ ΑΓΓΕΙΟΠΛΑΣΤΕΣ ΚΑΙ
ΑΓΓΕΙΟΓΡΑΦΟΙ ΕΒΑΖΑΝ ΤΗΝ ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΤΟΥΣ

Υπογραφές αττικών αγγειοπλαστών και
αγγειογράφων:

ΕΓΡΑΦΣΕΝ = ζωγράφισε

ΕΠΟΙΕΣΕΝ = κατασκεύασε (δηλ. έπλασε το αγγείο
αλλά μπορεί επίσης και να το ζωγράφισε

Εικόνα 35

Εικόνα 36

Εικόνα 37

Εικόνα 38

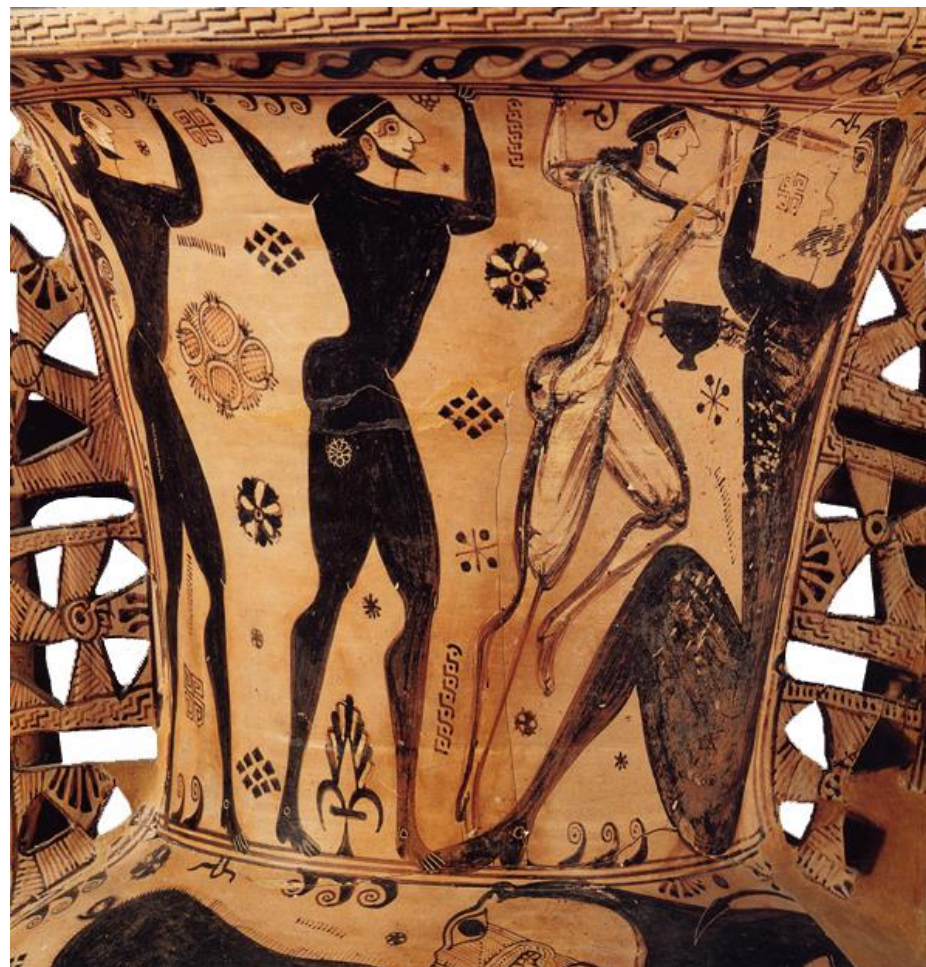
Πρωτοαττική αγγειογραφία: περ. 700-625 π.Χ.

Μέση φάση: περ. 675-650 π.Χ.

Το ασπρόμαυρο στυλ (The Black and White Style)

Ζωγράφος του Πολύφημου

Αμφορέας στην Ελευσίνα, Ύψος 1,42 μ.

Πιθανόν
κατασκευάζονται
στην Αίγινα

Εικόνα 39

Εικόνα 40

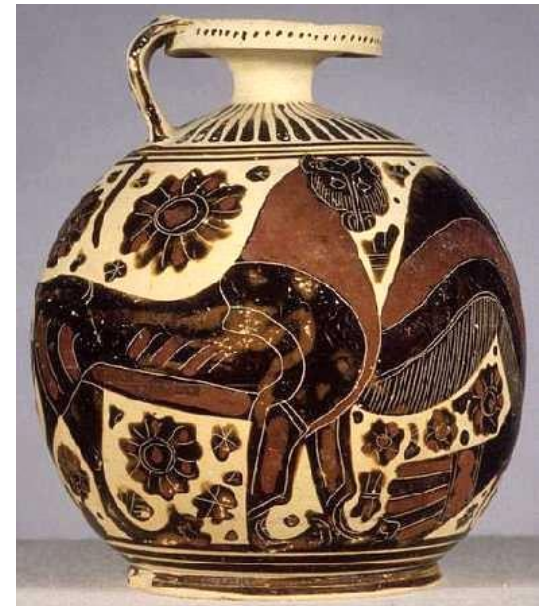
**Ζωγράφος του Πολύφημου (675-650 π.Χ.)
Πίσω πλευρά αμφορέα Ελευσίνας**

Την εποχή που οι Αθηναίοι (και οι Αιγινήτες) έκαναν τα πρωτοαττικά στυλ, στην Κόρινθο είχαν προχωρήσει στον **μελανόμορφο ρυθμό** (ήδη από τις αρχές του 7^{ου} αι. π.Χ.) και κατασκεύαζαν κυρίως μικρά αγγεία (αρυβάλλους και αλάβαστρα) που είχαν κατακλύσει τις αγορές της Μεσογείου.

Εικόνα 43

Εικόνα 44

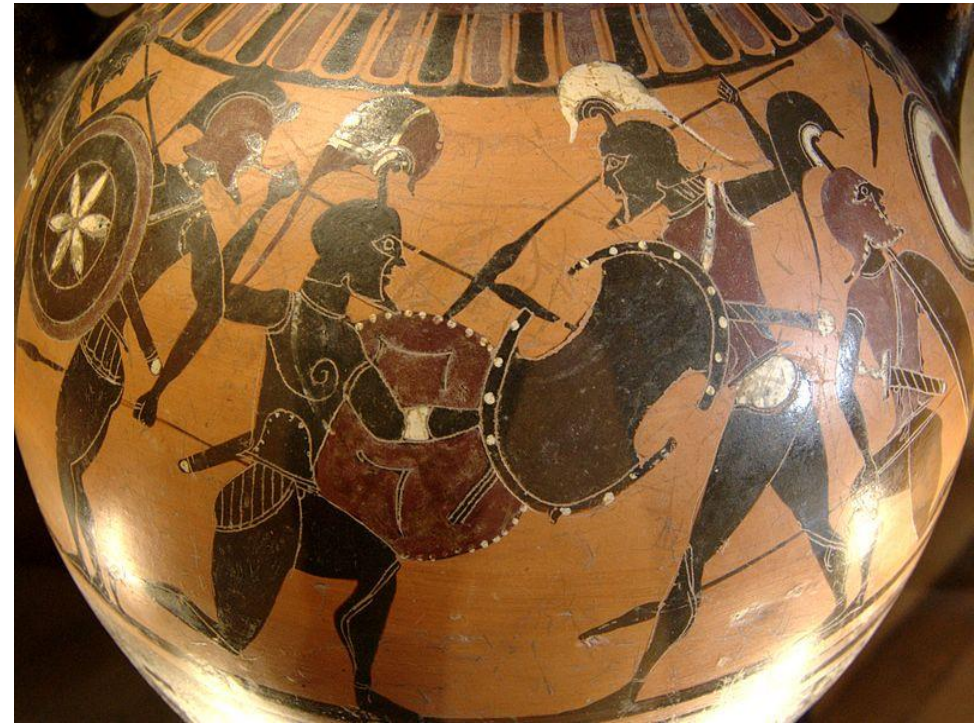

Εικόνα 42

**Γύρω στο 630/620 π.Χ.:
αρχή αττικού μελανόμορφου ρυθμού**

Διάρκεια = μέχρι το 470/460 π.Χ.

Εικόνα 45

Καθαρό βάθος

Άφθονη χάραξη και επίθετα χρώματα

Αλλαγή στυλ

Εικόνα 46

Γύρω στο 550 π.Χ. η Αθήνα παίρνει από την Κόρινθο τα πρωτεία στο εμπόριο των αγγείων και τα εκτοπίζει σταδιακά από τις αγορές της Μεσογείου, κάτι που γίνεται ακόμη πιο έντονο μετά το 530 π.Χ., οπότε οι αθηναίοι κεραμίστες ανακαλύπτουν τον ερυθρόμορφο ρυθμό

Ζωγράφος του Νέσσου (περ. 620-600 π.Χ.)

Αμφορέας, από τα πρωιμότερα μελανόμορφα αγγεία
Σήμα στο νεκροταφείο του Κεραμεικού της Αθήνας
Ύψος: 1,22 μ.

Εικόνα 47

Εικόνα 48

Σημαντικές οι
επιγραφές που
ονοματίζουν
τις μορφές

ΗΕΡΑΚΛΕΣ
ΝΕΤΟΣ

Ζωγράφος των Γοργόνων, περ. 600-580 π.Χ.

Λέβης σε ψηλό στήριγμα

Εικόνα 50

Εικόνα 51

Εικόνα 52

Ο μελανόμορφος ρυθμός φτάνει στο αποκορύφωμά του με τον **Λυδό** (δύο αγγεία του βλ. [εδώ](#)), τον **Ζωγράφο του Άμαση** και τον **Εξηκία**

Εικόνα 53

Εικόνα 54

Ζωγράφος του Άμαση

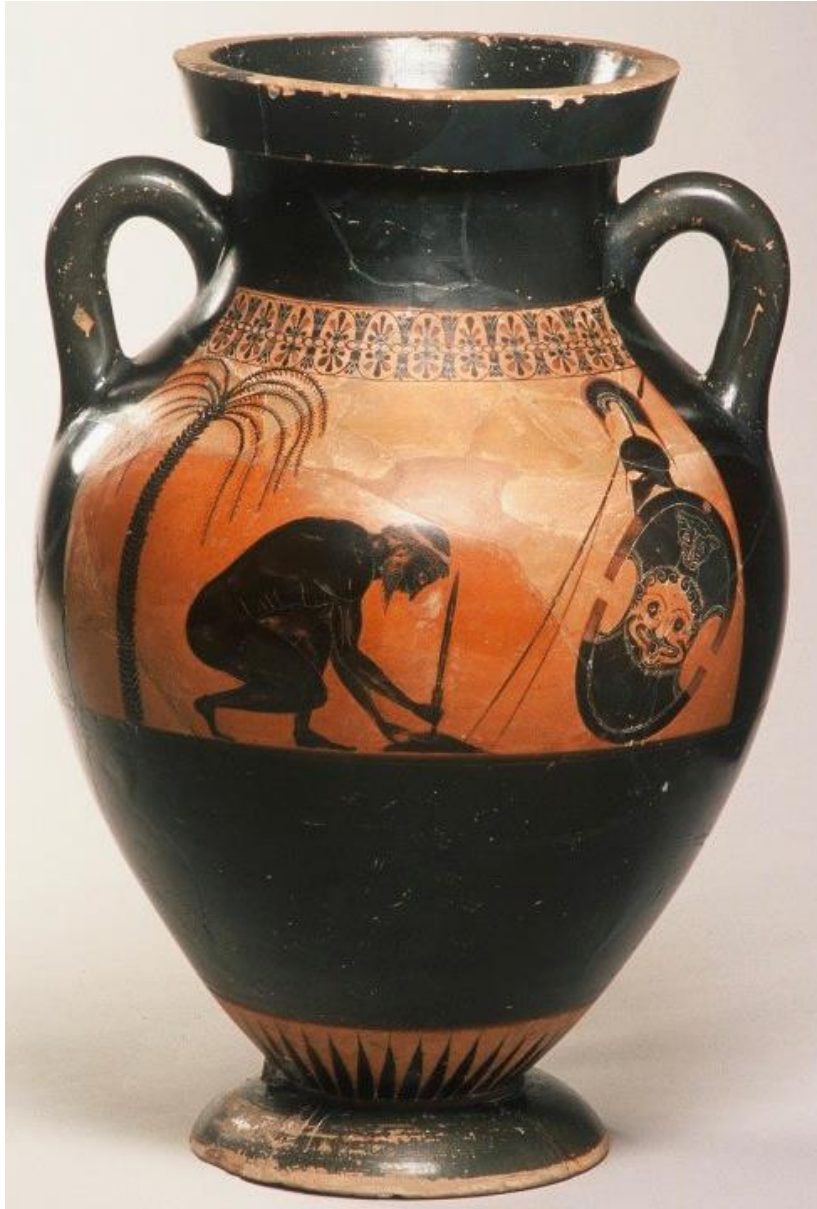
Εικόνα 55

Εικόνα 56

Εξηκτίας

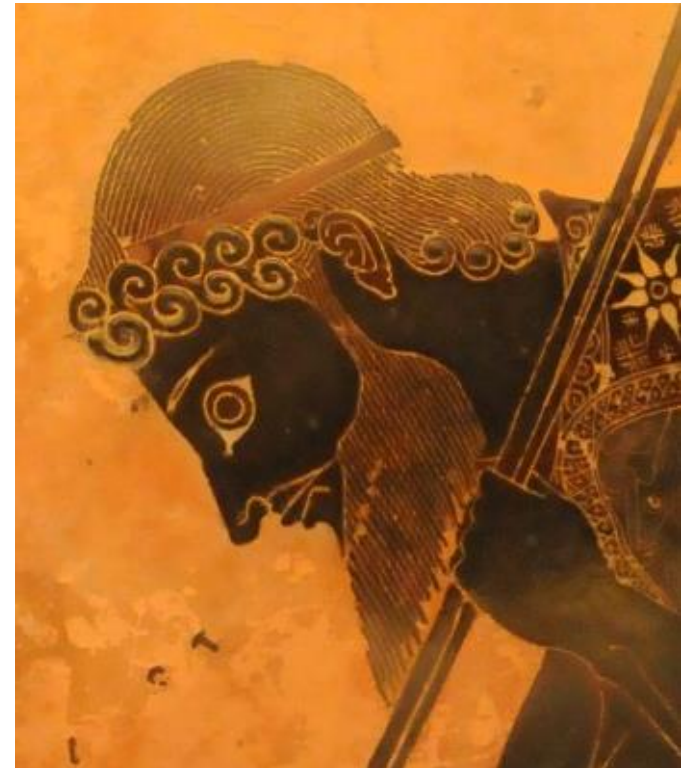
Εικόνα 57

Εικόνα 58

Εικόνα 59

Μέθοδοι ταύτισης αγγειογράφων

Σύστημα του Giovanni Morelli (1816-1891)

Ιστορικός της τέχνης (αλλά σπούδασε ιατρική) = έμφαση στην 'ανατομία' του σχεδίου, δηλ. σε λεπτομέρειες που ξεχωρίζουν το 'χέρι' ενός καλλιτέχνη, λ.χ. αυτιά, δάχτυλα, πτυχώσεις, απόδοση μυών κλπ.

Το σύστημα υιοθέτησε και ο John Beazley και ξεχώρισε - ταξινόμησε την αττική αγγειογραφία από το 600 έως το 300 π.Χ.

Εικόνα 60

Εικόνα 61

Ζωγράφος του Κλεοφράδη

Ο Beazley δημιούργησε ένα πολυσύνθετο οικοδόμημα, που έβαλε σε μια τάξη χιλιάδες αγγεία.

Με την ταξινόμηση αυτή ξεχώρισε πάνω από 1000 άτομα και ομάδες (περ. 400 μελανόμορφα και περ. 800 ερυθρόμορφα).

Στους καταλόγους του διαγράφει και την εξέλιξη του έργου του καθενός, τις πιθανές μεταξύ τους σχέσεις (εργαστήρια, μαθητές, δάσκαλοι, συνεχιστές), τις ομάδες των θεματικών κύκλων κλπ., λαμβάνοντας υπόψη και τα ιστορικά γεγονότα κάθε εποχής.

Και επειδή ελάχιστοι αρχαίοι κεραμίστες υπογράφουν τα έργα τους έδωσε συμβατικά ονόματα στα 'χέρια' και στις ομάδες, εμπνεόμενος από διάφορα στοιχεία, λ.χ.:

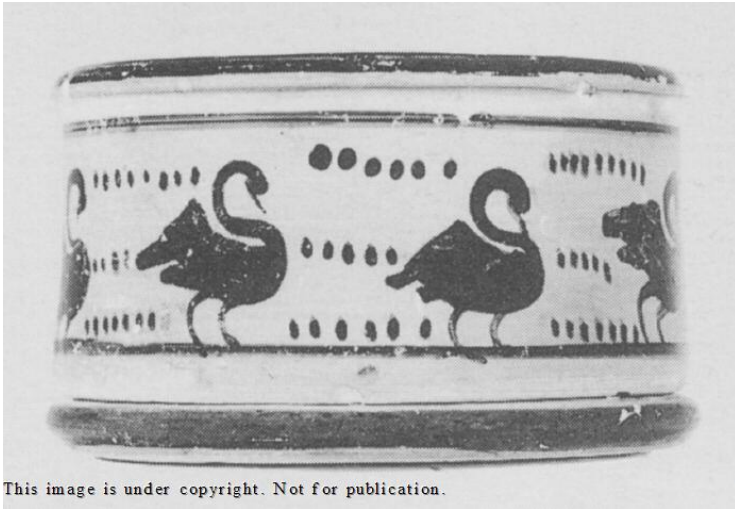
A) που βρέθηκε ένα αγγείο = **Z. του Διπύλου, Z. του Ανάλατου**

B) που βρίσκεται ένα αγγείο (ή και τον αριθμό καταγραφής του) = **Z. του Βερολίνου 1686**

Γ) το μυθολογικό θέμα που εικονίζει = **Z. του Νέσσου**
ή **Z. των Γοργόνων** (ή συνδυασμός θέματος
και Μουσείου = **Z. του Νέσσου της Νέας Υόρκης**)

Δ) κάποιο αγαπημένο θέμα του αγγειογράφου =
Z. των Γυναικών, η Ομάδα των Κύκνων

Εικόνα 63

Ε) το όνομα του κεραμέα που υπογράφει τα
αγγεία = **Z. του Κλεοφράδη, Z. του Άμαση**
(8 αγγεία που γράφουν ΑΜΑΣΙΣ ΜΕΠΟΙΕΣΕΝ
έχουν ζωγραφιστεί από τον ίδιο αγγειογράφο,
τον Z. του Άμαση)

Εικόνα 64

Ε) τα ονόματα 'Καλών' = **Ζ. του Ευαίωνος, Ομάδα του Λεάγρου**

ΣΤ) κάτι άλλο που κινεί το ενδιαφέρον, π.χ. χιουμοριστικά ονόματα = **Ο Χειρότερος Ζωγράφος (The Worst Painter)**

Εικόνα 65

Ερυθρόμορφος ρυθμός

Ανακαλύπτεται στην Αθήνα γύρω στο 530 π.Χ.

Γιατί αλλάζουν τεχνική?

Διάφορες εύλογες υποθέσεις ...

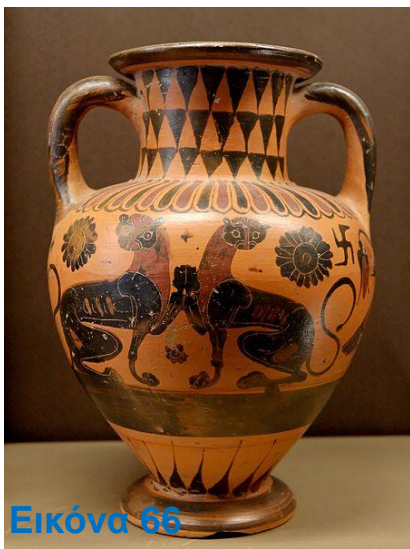
Α) Ψάχνουν κάτι νέο, αφού εξάντλησαν τις δυνατότητες του ΜΜ ρυθμού

Β) Για λόγους εμπορικού ανταγωνισμού: πολλά άλλα τοπικά κεραμικά εργαστήρια, εκτός Αττικής, δημιουργούσαν πλέον αξιόλογα ΜΜ αγγεία και καταλάμβαναν μερίδιο της αγοράς

Ιωνικός
αμφορέας

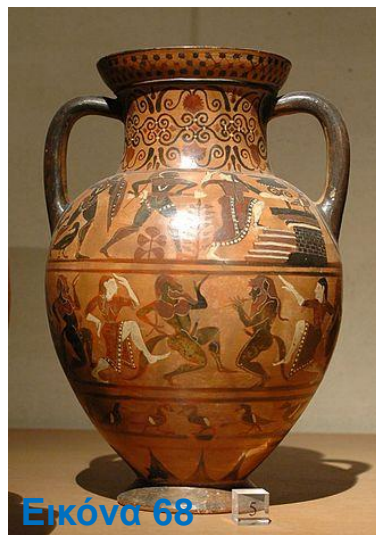
Εικόνα 69

Εικόνα 66

Εικόνα 67

Εικόνα 68

Κάτω Ιταλία και Ετρουρία: Χαλκιδικός αμφορέας,
Καιρετανή υδρία, Ετρουσκικός αμφορέας

Κόρινθος

Εικόνα 70

Εικόνα 71

Βοιωτία

Γ) Επηρεάστηκαν από τη σημαντική Μεγάλη Ζωγραφική, στην οποία φυσικά χρησιμοποιούνταν πινέλο και όχι χάραξη

Ίσως δεν είναι σύμπτωση ότι την ίδια εποχή, σύμφωνα με τις γραπτές μαρτυρίες, αρχίζει η δράση των πρώτων μεγάλων ζωγράφων, όπως:

ο **Κίμων από τις Κλεωνές** (Αργολίδας ή Χαλκιδικής?), που λένε ότι έκανε πιο φυσιοκρατικές μορφές, ωραίες πτυχώσεις, απόδοση ανατομικών λεπτομερειών και λοξές στάσεις

ή

ο **Εύμαρος από την Αττική**, που λέγεται ότι βρήκε τρόπο να ξεχωρίζουν οι ανδρικές από τις γυναικείες μορφές, προφανώς με χρωματικές αποχρώσεις (ίσως ταυτίζεται με τον Ευμάρη, τον πατέρα του γλύπτη Αντήνορα)

ή

ο **Σέμων (Σίμων) από την Αττική**, που ένας πάπυρος λέει ότι απέδωσε για πρώτη φορά τη σκιά σε κάποια άλογα

Ο λεγόμενος Τάφος του Βουτηχτή (Tomba del Tuffatore), περ. 480-470 π.Χ. Ποσειδωνία (Paestum) – ελληνική αποικία στην Μεγάλη Ελλάδα

Εικόνα 72

Εικόνα 73

Εικόνα 74

Τάφος του Βουτηχτή

Εικόνα 75

Εικόνα 76

Απόηχοι της Μεγάλης Ζωγραφικής στη διακόσμηση υστεροαρχαϊκών επιτύμβιων στηλών

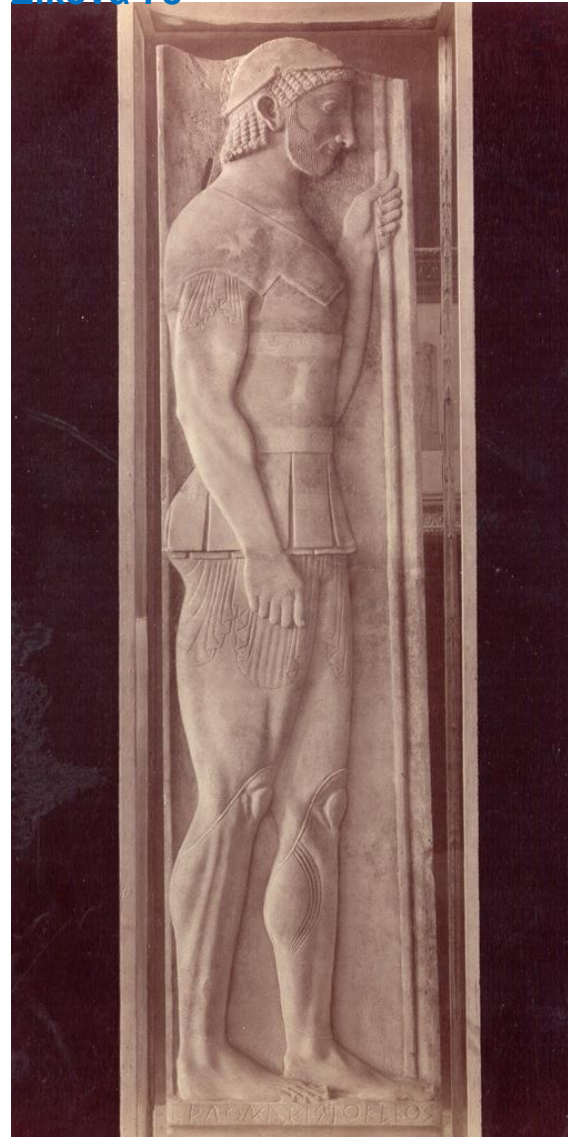
Στήλη Λυσέα, περ. 530-520 π.Χ.
γραφτή, σκούρο φόντο

Εικόνα 77

Στήλη Αριστίωνα, περ. 510 π.Χ. Ανάγλυφη, γραπτή

Εικόνα 78

Εικόνα 79

ΕΡΥΘΡΟΜΟΡΦΑ - ΜΕΛΑΝΟΜΟΡΦΑ

Πλεονεκτήματα της νέας τεχνικής

- * Πινέλο αντί για χάραξη με ακίδα, άρα μεγαλύτερη ελευθερία στη σχεδίαση
- * Πιο εύκολη η απόδοση προοπτικής συνίζησης
- * Οι ερυθρές μορφές έχουν μεγαλύτερη ‘αναγλυφικότητα’ και γίνεται πιο εύκολα η απόδοση του όγκου
- * Το πινέλο δίνει την δυνατότητα της διακύμανσης του επιχρίσματος: παχιά ανάγλυφη γραμμή, αραιό καστανό-καστανόξανθο, αποχρώσεις του καφέ κλπ.
- * Είναι πιο εύκολο να ξεχωρίζει το μάτι τις αλληλοεπικαλυπτόμενες μορφές
- * Οι μορφές φαίνονται πιο καλά από μακριά (ανοιχτό σε σκούρο φόντο)
- * Δεν χρησιμοποιείται πλέον το λευκό επίθετο χρώμα για τα γυμνά μέλη των γυναικών – το δέρμα τώρα είναι πιο κοντά στο φυσικό χρώμα

ΕΠΙΣΗΣ

- * Περιορίζεται πολύ η χρήση των επίθετων χρωμάτων (λευκό και ιώδες) – θα επανέλθουν, πιο έντονα και πιο πολλά, (π.χ. και πράσινο και γαλάζιο) στον 4^ο αι. π.Χ.
- * Παρατηρούμε μια εξειδίκευση μεταξύ κυλικογράφων και άλλων αγγειογράφων

Πινέλο αντί για χάραξη με ακίδα, άρα μεγαλύτερη ελευθερία στη σχεδίαση

Πιο εύκολη η
απόδοση
προοπτικής
συνίζησης

Το πινέλο δίνει την δυνατότητα της διακύμανσης του επιχρίσματος:
παχιά ανάγλυφη γραμμή, αραιό καστανό-καστανόξανθο, αποχρώσεις του καφέ κλπ.

Πάλη του Ηρακλή
με τον Γίγαντα
Ανταίο

**Χαράξεις
προσχεδίου**

**Ανάγλυφη
γραμμή**

**Κανονικό
μαύρο χρώμα**

**Αραιωμένο
μαύρο χρώμα**

Η ανάγλυφη γραμμή (βλ. χορδές) μπορεί να καθορίζει τα περιγράμματα και /ή να βοηθά στον διαχωρισμό δύο μορφών.

Δεν είμαστε εντελώς σίγουροι για το πώς έκαναν αυτή τη γραμμή.

Παρατηρήθηκε ότι

A) αρχίζει ως συμπαγής αλλά στο τέλος καταλήγει με μια αυλακιά στη μέση

B) ότι δεν διακόπτεται αλλά είναι πάντα αυτοτελής - συνεχόμενη

Γ) ότι έχει ίδιο πάχος σε όλο της το μήκος

Ο Noble (1965) σκέφτηκε μια τεχνική με «σήριγγα»/ κούφια βελόνα, αλλά μάλλον δεν συνέβαινε κάτι τέτοιο γιατί θα ήταν πολύ δύσκολο να πιέζει κανείς ομοιόμορφα το σακουλάκι(?) με τον πηλό για να πετυχαίνει ισοπαχή γραμμή

Ο Seiterlee, Ελβετός αρχαιολόγος, το 1976, πρόσεξε μια λεπτομέρεια σε μια κύλικα του Ζ. του Αντιφώντος, και είπε ότι μάλλον είχαν ειδικούς χρωστήρες με μια σκληρή τρίχα (π.χ. από αγριογούρουνο) την οποία άλειφαν με πηλό, την πίεζαν/εφάρμοζαν όπου ήθελαν και μετά την αποκολλούσαν (γι' αυτό και βλέπουμε την αυλακιά). Έκανε πετυχημένους πειραματισμούς, αλλά και πάλι είναι προβληματικός (χρονοβόρος και δύσκολος) τρόπος.

This image is under copyright. Not for publication.

Δεν χρησιμοποιείται πλέον το λευκό επίθετο χρώμα για τα γυμνά μέλη των γυναικών

Εικόνα 86

Εικόνα 87

Είναι πιο εύκολο να ξεχωρίζει το μάτι τις αλληλοεπικαλυπτόμενες μορφές

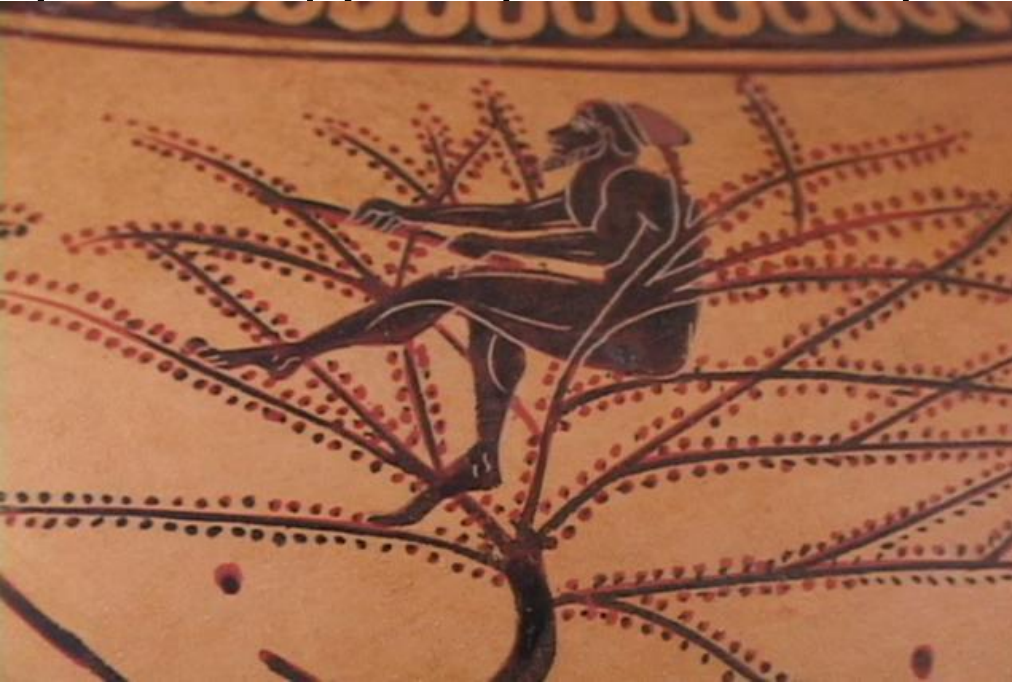
Εικόνα 88

Εικόνα 89

Μειονεκτήματα ερυθρόμορφης τεχνικής

Το μαύρο βάθος δυσκολεύει την απόδοση του τοπίου
(αλλά ούτως ή άλλως το τοπίο δεν τους απασχολούσε ιδιαίτερα)

Εικόνα 90

Εικόνα 91

ΕΡΥΘΡΟΜΟΡΦΑ

Σχήματα

Ο ενιαίος αμφορέας συνεχίζει να είναι δημοφιλής (διάρκεια περ. 550-450 π.Χ.)

Συνεχίζει και ο αμφορέας με λαιμό

Οι κύλικες τύπου Α (οφθαλμωτές) παίρνουν τη θέση των μικρογραφικών κυλίκων

Συχνοί και οι βαθύτεροι σκύφοι

Οι υδρίες γίνονται πολύ δημοφιλείς

Οι λήκυθοι αποκτούν το γνώριμο κυλινδρικό σχήμα τους

Εικόνα 92

Εικόνα 93

Εικόνα 94

Εικόνα 95

Εικόνα 96

Εικόνα 97

Εικόνα 98

Ερυθρόμορφος ρυθμός

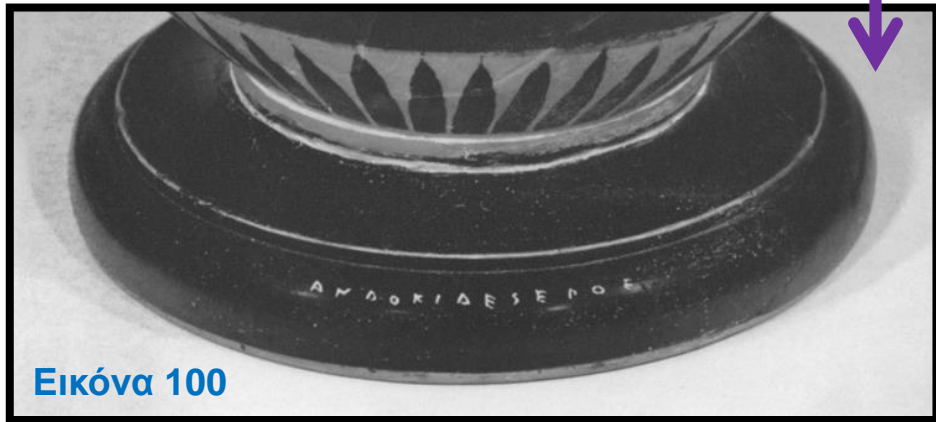
- Ανακαλύπτεται στην **Αθήνα γύρω στο 530 π.Χ.**
- Ο πρώτος αγγειογράφος που χρησιμοποίησε συστηματικά τη νέα τεχνική ήταν **ο Ζωγράφος του Ανδοκίδα**
- Δούλευε και με τη μελανόμορφη τεχνική, μερικές φορές μάλιστα πάνω στο ίδιο αγγείο = **δίγλωσσα αγγεία (bilingual vases)**
- Και άλλοι ζωγράφοι του πρώιμου ερυθρόμορφου ρυθμού έκαναν το ίδιο
- Αρκετοί αξιόλογοι αγγειογράφοι δούλευαν και με τις δύο τεχνικές αλλά σε διαφορετικά αγγεία
- Αρκετοί αξιόλογοι αγγειογράφοι συνέχισαν να δουλεύουν μόνο με την παλιά τεχνική έως και το 500 π.Χ. περίπου (μετά λίγοι συνεχίζουν στη μελανόμορφη τεχνική – πρόχειρη και αμελής πλέον η ζωγραφική τους)

Beth Cohen, *Attic Bilingual Vases and their Painters*, 1978

Ο Ζωγράφος του Ανδοκίδη

Οφείλει το όνομά του
σε πέντε αγγεία με την υπογραφή
ΑΝΔΟΚΙΔΕΣ ΕΠΟΕ ή ΕΠΟΙΕΣΕΝ
που ζωγραφίστηκαν από το ίδιο χέρι,
τον ονομαζόμενο Ζωγράφο του Ανδοκίδη

Τα τέσσερα είναι ερυθρόμορφα
αλλά το ένα (αμφορέας στη Νέα Υόρκη)
έχει μελανόμορφο χείλος σε λευκό βάθος
Σε όλα οι υπογραφές είναι χαρακτές, στο πόδι

Εικόνα 100

Το πέμπτο αγγείο είναι δίγλωσσο (κύλικα)
Η υπογραφή εδώ είναι γραπτή και πάνω στην
κοιλιά του αγγείου

Εικόνα 101

Σκέψεις για τον κεραμέα Ανδοκίδα

1. «ΑΝΔΟΚΙΔΗΣ ΚΑΛΟΣ ΔΟΚΕΙ ΤΙΜΑΓΟΡΑ» γραμμένο σε κύλικα του 550/540 π.Χ.
Ηλικία Καλών = περ. 10-15 ετών, άρα (αν είναι ο ίδιος) θα γεννήθηκε γύρω στο 560/555 π.Χ.

2. Επιγραφή σε βάση χάλκινου αγάλματος στην Ακρόπολη της Αθήνας (ανάθημα)

«ΜΝΗΣΙΑΔΗΣ ΚΕΡΑΜΕΥΣ ΜΕ (εμένα) ΚΑΙ ΑΝΔΟΚΙΔΗΣ ΑΝΕΘΕΚΕΝ»
Περ. 540/530 π.Χ.

Αλλά γιατί αναφέρει μόνο τον ένα, τον Μνησιάδη, ως κεραμέα
(είναι γνωστός, έχουμε υπογραφές του σε αγγεία)
Μήπως εννοεί «από τον Δήμο των Κεραμέων» και όχι το επάγγελμά του?

Πάντως αν οι κεραμείς μπορούσαν να αναθέτουν χάλκινα αγάλματα τότε:

A) είχαν μεγάλη οικονομική άνεση (τουλάχιστον οι ιδιοκτήτες των εργαστηρίων)

B) είχαν καλές σχέσεις με το τυραννικό καθεστώς (διότι αλλιώς δεν θα τους επιτρεπόταν να αναθέσουν στην Ακρόπολη – οι αριστοκράτες, λ.χ., δεν αναθέτουν εκείνο το διάστημα αλλά βρίσκονται υπό διωγμόν ...)

Η κοινωνική θέση των κεραμέων

«ἀγαθὴ δ' Ἔρις ἦδε βροτοῖσιν. καὶ κεραμεὺς
κεραμεῖ κοτέει καὶ τέκτονι τέκτων, καὶ
πτωχὸς πτωχῷ φθονέει καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ»

Ἡσίοδος, *Ἔργα καὶ Ἡμέραι*, 24-25

«οἷον τοὺς τῶν κεραμέων παῖδας.
ὥς πολὺν χρόνον διακονοῦντες θεωροῦσι
πρὶν ἄπτεσθαι τοῦ κεραμεύειν»

Πλάτων, *Πολιτεία* 467a

Αρχαϊκή αναθηματική στήλη κεραμέα από
την Ακρόπολη (520/10 π.Χ.). Στο κενό
αριστερά: γραπτή παράσταση

Ζωγράφος του Ανδοκίδη

Εικόνα 103

Εικόνα 104

**Ερυθρόμορφος
αμφορέας, με χείλος
μελανόμορφο
σε λευκό βάθος**

Ζωγράφος του Ανδοκίδη (& ο Ζωγράφος του Λυσιππίδη)

Στον αγγειογράφο αποδίδονται αρκετά ερυθρόμορφα και δίγλωσσα αγγεία, κατασκευασμένα από άλλους αγγειοπλάστες (σε αυτά του αποδίδεται με βεβαιότητα η ερυθρόμορφη πλευρά)

ΕΡΩΤΗΜΑ

Το ίδιο πρόσωπο ζωγράφισε και τις δύο όψεις των δίγλωσσων αγγείων?

Ο Beazley άλλαξε γνώμη δυο φορές ... και τελικά είπε ότι τη μελανόμορφη πλευρά ζωγράφισε άλλος αγγειογράφος, τον οποίο ονόμασε **Ζωγράφος του Λυσιππίδη**, και στον οποίο απέδωσε και άλλα μελανόμορφα αγγεία

Είναι δύσκολο να συγκρίνουμε μελανόμορφα και ερυθρόμορφα αγγεία, ακόμη κι αν είμαστε σίγουροι ότι είναι από το ίδιο χέρι, γιατί η τεχνική είναι πολύ διαφορετική (χάραξη – πινέλο)

Η νεότερη έρευνα τείνει όμως να ταυτίσει τα δύο πρόσωπα γιατί είναι πολύ δύσκολο να δεχτούμε ότι ο Ζωγράφος του Ανδοκίδη ζωγράφισε κατευθείαν στον ερυθρόμορφο ρυθμό, καθώς είναι από τους πρώτους (αν όχι ο πρώτος) που τον εφάρμοσε.

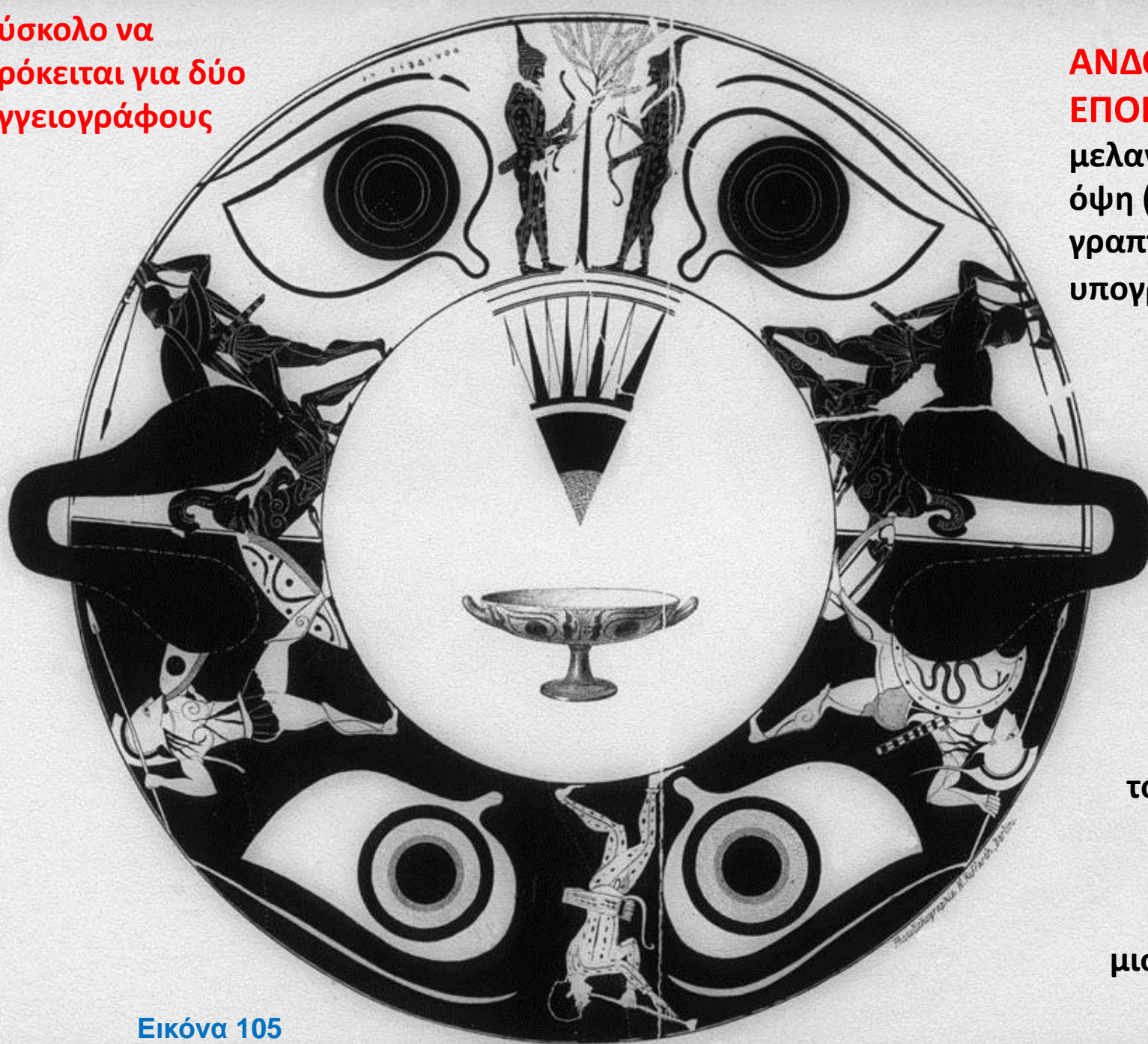
Επίσης, τεχνικά θα υπήρχαν δυσκολίες (όπως π.χ. στις δύο όψεις των κυλίκων)

Άρα σίγουρα είχε διδαχτεί ως 'μαθητής' τον παλαιό μελανόμορφο ρυθμό.

Επίσης, διάφορα στοιχεία που χρησιμοποιεί είναι δάνεια από τον μελανόμορφο

ΕΠΟΜΕΝΩΣ = ο Ζωγράφος του Λυσιππίδη μάλλον είναι η πρώιμη φάση του Ζωγράφου του Ανδοκίδη

**Δύσκολο να
πρόκειται για δύο
αγγειογράφους**

Εικόνα 105

**ΑΝΔΟΚΙΔΕΣ
ΕΠΟΙΗΣΕ,** στη
μελανόμορφη
όψη (η μόνη
γραπτή
υπογραφή του)

Αυξάνουν οι
παραστάσεις
Σκυθών με
αλωπεκή,
αναξυρίδες και
τόξα (ήταν δεινοί
τοξότες).
Ο Πεισίστρατος
είχε φέρει
μισθοφόρους από
τον Βορρά, σαν
«αστυνόμους».

Ζωγράφος του Ανδοκίδη: Ο Ηρακλής με τον Κέρβερο (το κόκκινο: 'ανάμνηση' από ΜΜ)

Εικόνα 106

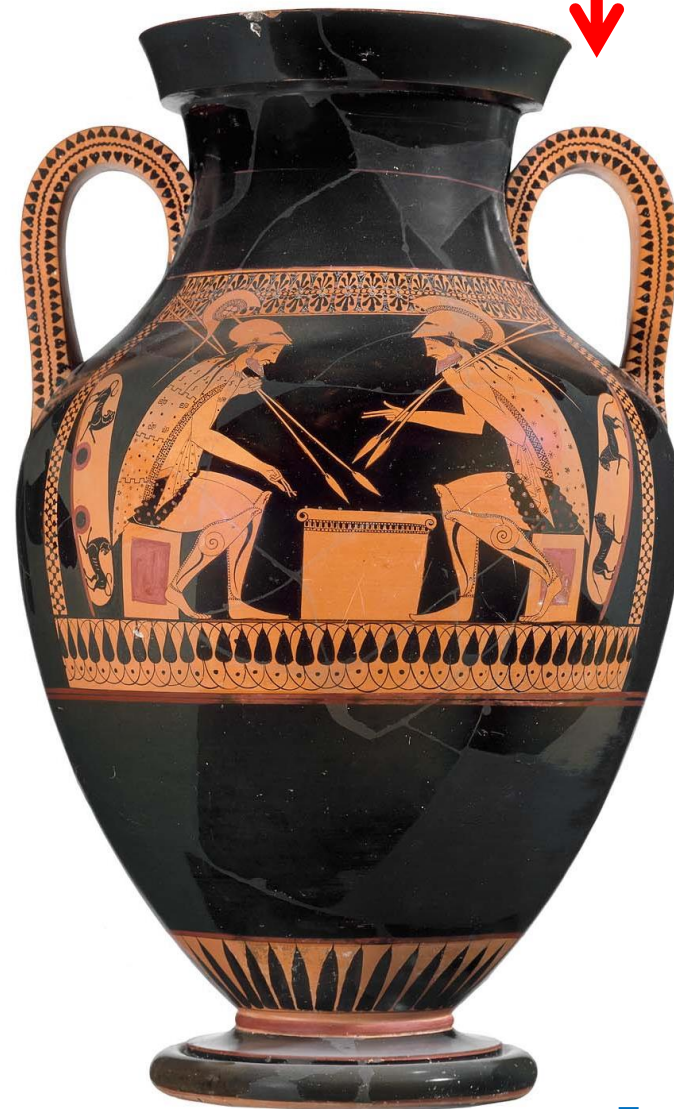

Δίγλωσσος αμφορέας **Ζωγράφος του Ανδοκίδη (η ερυθρόμορφη πλευρά)**

πλευρά)
↓

Εικόνα 107

Εικόνα 108

Ζωγράφος του Ανδοκίδη
θέματα ... μήπως υποδηλώνεται

Ο Ηρακλής είναι ένα από τα πιο αγαπημένα του
σχέση με τον Πεισίστρατο???

Στο αριστερό
του χέρι:
σούβλες για τη
θυσία

Εικόνα 109

Εικόνα 110

**Ζωγράφος του Ανδοκίδη (και Ζ. του Λυσιππίδη)
Δίγλωσσος αμφορέας - Ηρακλής σε συμπόσιο**

Εικόνα 111

Εικόνα 112

Η ερυθρόμορφη πλευρά δεν 'χρειάζεται' μετόπη αλλά δεν μπορούν να την 'ξεχάσουν' αμέσως ...
Πιο πολλές μορφές στη μελανόμορφη πλευρά (Ζ. του Λυσιππίδη)

Ζωγράφος του Ανδοκίδη
(λεπτομέρεια του προηγούμενου αμφορέα)

Ακόμη μελανόμορφα τα δευτερεύοντα κοσμήματα
(λαιμός και πλαίσιο μετόπης)

Ζωγράφος του Ανδοκίδη

(λεπτομέρεια του προηγούμενου αμφορέα)

Εικόνα 115

Σχήμα τριποδικού τραπεζιού ...

Ψωμάκια, μπριζόλες, μαχαίρι, κύλικα, υποστατό
(στήριγμα – σπάνιο στην εικονογραφία:
βλ. εδώ ένα σωζόμενο υποστατό των Κλειτία και
Εργότιμου)

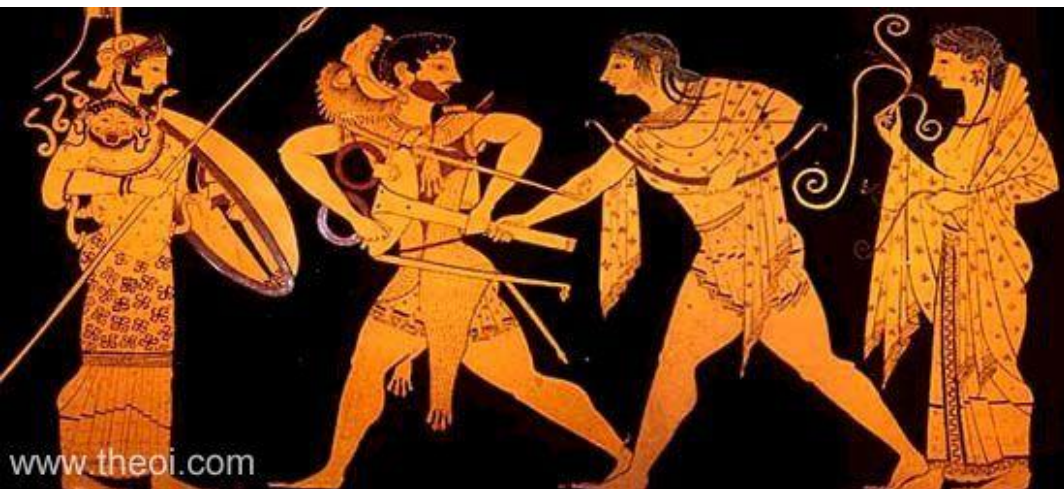

Εικόνα 116

Ζωγράφος του Ανδοκίδη

Αμφορέας ενιαίος - Αρπαγή δελφικού τρίποδα –
από τις παλαιότερες απεικονίσεις του θέματος,
πολύ κοντά σε εκείνη του
Θησαυρού των Σιφνίων στους Δελφούς.

Εικόνα 117

Εικόνα 119

Εικόνα 118

Ζωγράφος του Ανδοκίδη

Εικόνα 120

Και άλλος αμφορέας με το ίδιο θέμα: νικά ο Ηρακλής
Το μαντείο των Δελφών δεν τα πήγαινε καθόλου καλά με τους Πεισιστρατίδες ...

... η Πυθία κατηγορούσε τους τυράννους και έλεγε στους Σπαρτιάτες ότι πρέπει να πάνε να ελευθερώσουν την Αθήνα (σκανδαλώδες...).

Στη στάση αυτή πρέπει να έπαιξαν ρόλο και οι εξόριστοι Αλκμαιωνίδες (παλιό αριστοκρατικό γένος της Αθήνας), οι οποίοι έκαναν χορηγία πολλά μνημεία στους Δελφούς (λ.χ. ο ναός Απόλλωνα των Αλκμαιωνιδών)

Βεβαίως, οι Πεισιστρατίδες πήραν τα μέτρα τους και ίδρυσαν Πύθιο στην Αθήνα, όπου έδιναν χρησμούς με τον 'περίφημο' χρησολόγο Ονομάκριτο, που κατηγορήθηκε για αναξιπιστία (όπως γράφει ο Ηρόδοτος)

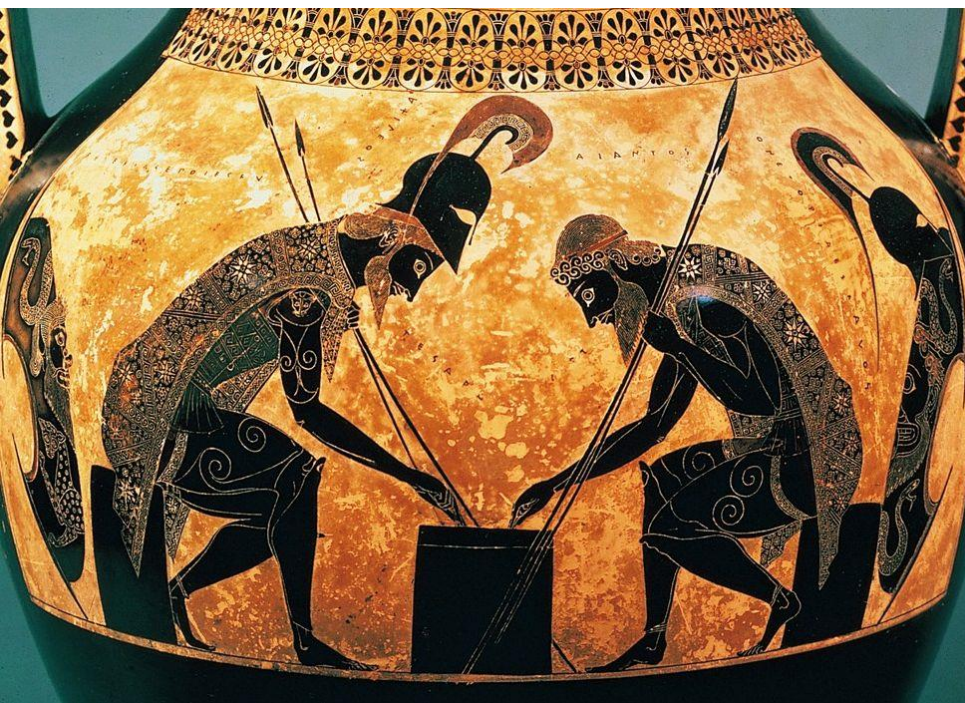
Δηλαδή προσπάθησαν να υποκαταστήσουν την αυθεντία των Δελφών

Να θυμόμαστε: πολύ σημαντικός ο ρόλος των μαντείων στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική ...

Μήπως το τόσο αγαπητό την εποχή αυτή θέμα της αρπαγής του δελφικού τρίποδα, απηχεί την 'απειλή' των Πεισιστρατιδών προς το μεγάλο πανελλήνιο ιερό?

Ζωγράφος του Ανδοκίδη = Θεωρείται γενικά ότι ήταν 'μαθητής' του Εξηκία

- Μοιάζουν τα παραπληρωματικά τους μοτίβα
- Έχουν παρόμοια ακρίβεια στο σχέδιο
- Αποδίδουν παρόμοιες σκηνές με παρόμοιο τρόπο, π.χ. ο Αχιλλέας και ο Αίας που παίζουν πεσσούς

Εικόνα 121 Εξηκίας

Ζωγράφος του Ανδοκίδη

Εικόνα 122

Σωστή προοπτική απόδοση της ασπίδας αλλά ... το γοργόνειο είναι μάλλον ατυχές...
Σύγκριση με εγχάρακτα μοτίβα (σβάστικές) του Εξηκία

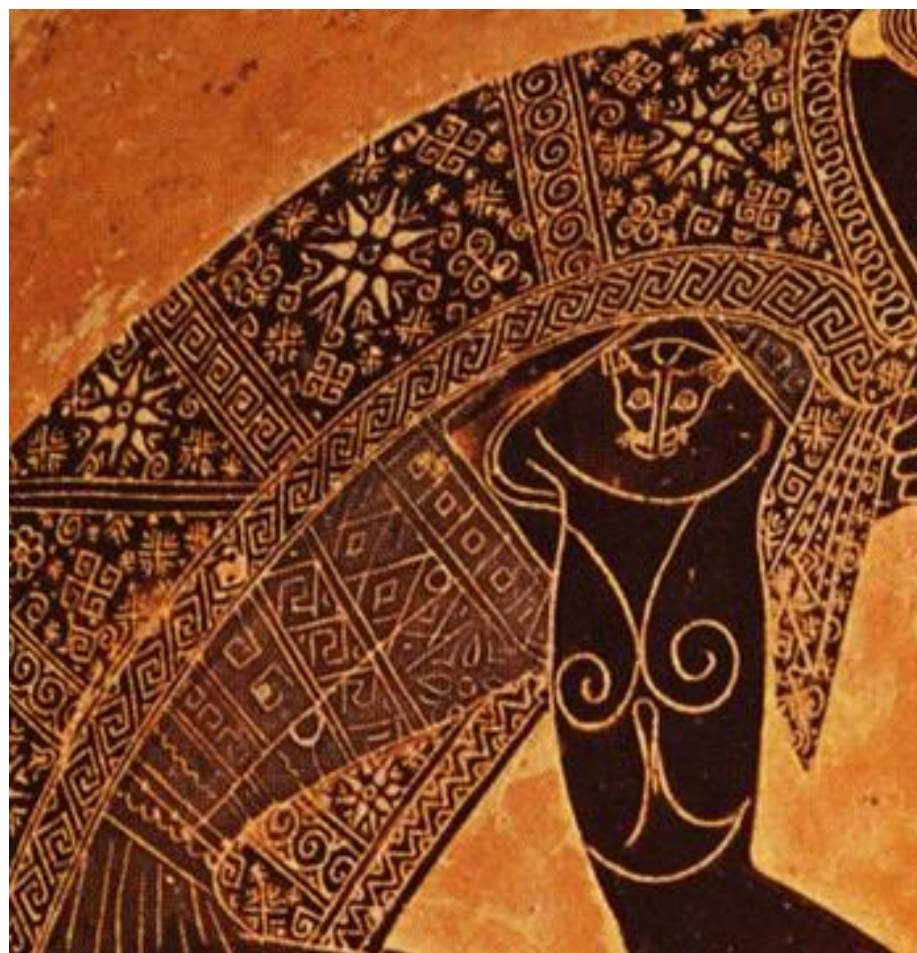
Εικόνα 123

Ζωγράφος του Ανδοκίδη

Εξηκίας

Εικόνα 124

Ζωγράφος του Ανδοκίδη - Παλαίστρα

Η πρωτοτυπία των θεμάτων δεν λείπει, παρόλο που δεν φτάνει αυτήν του Εξηκία (προσοχή στις μορφές που κρατούν ή μυρίζουν λουλούδι = 'σήμα κατατεθέν' του ... αλλά και υποδήλωση της εκλεπτυσμένης κοινωνίας εκείνης της εποχής)

Εικόνα 125

Αμφορέας =
έπαθλο ή
λάδι
παλαίστρας?

Ζωγράφος του Ανδοκίδη Μυθική μάχη – ίσως τρωική (οκτώσχημη ασπίδα)
Πολλά τρωικά θέματα εκείνη την εποχή - ίσως όχι τυχαίο: οι Πεισιστρατίδες συγκέντρωσαν τα ομηρικά έπη και μάλλον καθιέρωσαν αγώνες Ραψωδών στα Παναθήναια (άρα οι αγγειογράφοι μπορεί να επηρεάστηκαν από τις απαγγελίες που άκουγαν)

Εντυπωσιακό το
ένδυμα της Αθηνάς

Σπάνια τα παραμηρίδια
– τα είχε και ο Εξηκίας

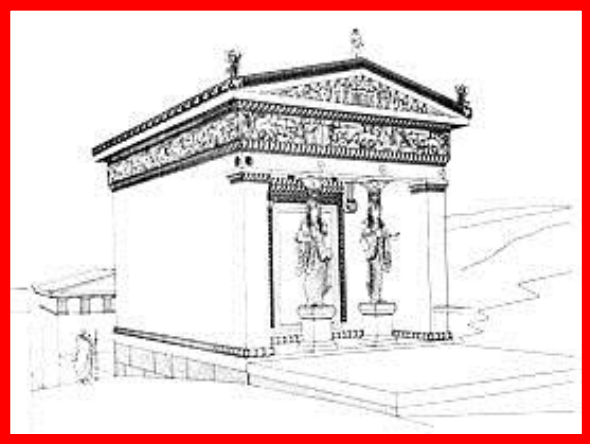

Εικόνα 128

Εικόνα 127

Εικόνα 129

Συγκρίσεις λεπτομερειών του Ζ. του Ανδοκίδη με τα ανάγλυφα του Θησαυρού των Σιφνίων στους Δελφούς (περ. 530/525 π.Χ.)

Εικόνα 132

Εικόνα 130

Παράλληλες γραμμές στην κνήμη

Εικόνα 131

Λοφία κράνους

Εικόνα 133

Ζωγράφος του Ανδοκίδη: Β' όψη του προηγούμενου αγγείου με τη μυθική μονομαχία Ρεσιτάλ κιθαριστή (όχι κιθαρωδού – κλειστό το στόμα του)

Εικόνα 135

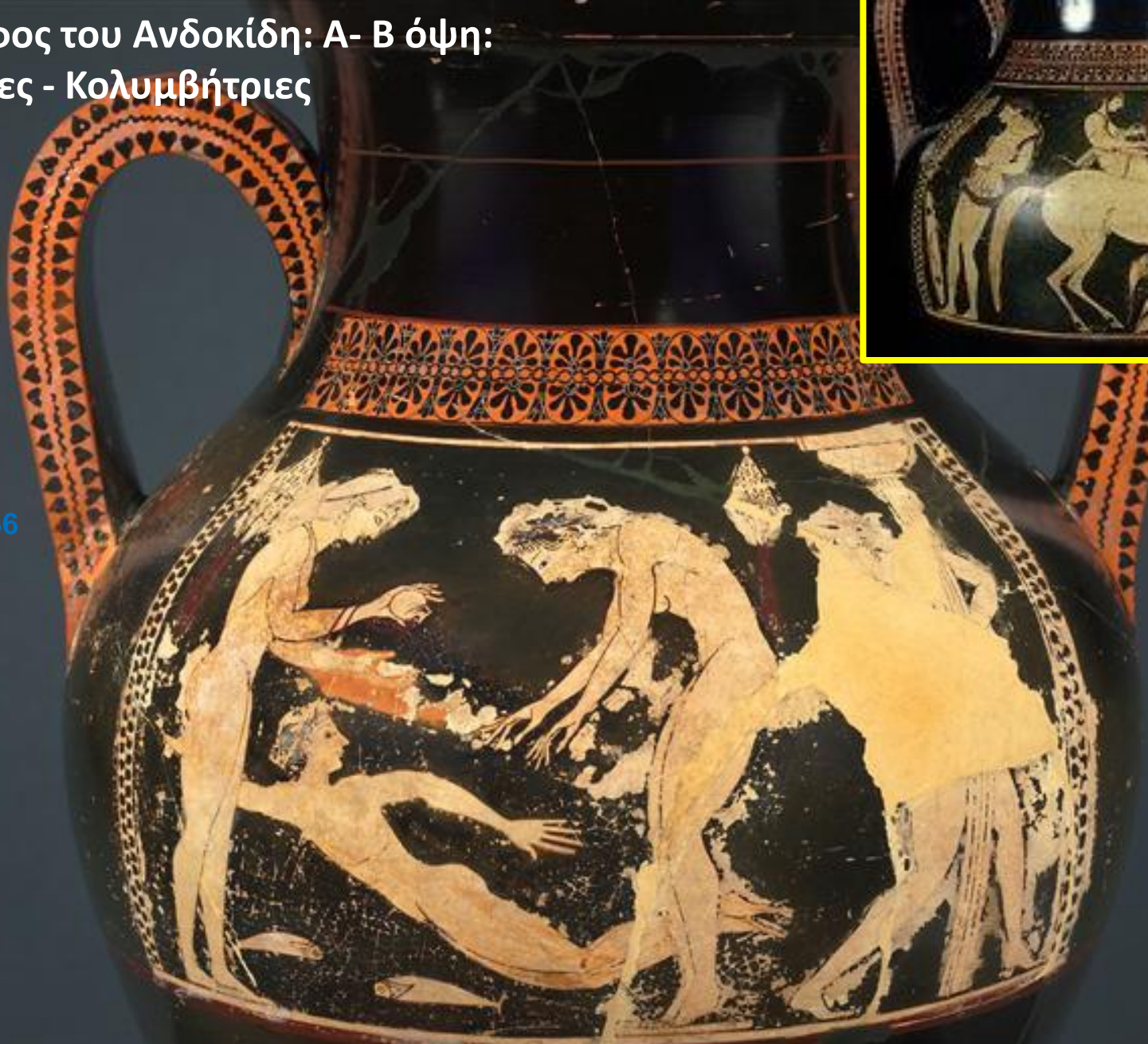
Εικόνα 134

Ζωγράφος του Ανδοκίδη: Α- Β όψη:
Αμαζόνες - Κολυμβήτριες

Εικόνα 137

Εικόνα 136

Πειραματισμός με τεχνική 'καταδικασμένη' εξ αρχής: πέρασε λευκό χρώμα στη μετόπη και μετά το ζωγράφισε: απολεπίστηκε τελείως (τώρα: νεότερη επιζωγράφηση ...)

Θυμηθείτε

Η διακόσμηση των αγγείων,
ιδίως όταν έχει εικονιστικό αφηγηματικό χαρακτήρα,
μας δίνει πλούσιες πληροφορίες για την καθημερινή ζωή,
τη μυθολογία, τη θρησκεία, τον αθλητισμό, την ιδεολογία, την κοινωνία,
ακόμη και για τις πολιτικές και κοινωνικές καταστάσεις
της εποχής που δημιουργήθηκαν

... αλλά ακριβώς αυτή η ποικιλία και η πολυπλοκότητα
οδηγεί συχνά σε αναπάντητα ερωτήματα,
όπως έγραψε ένας σπουδαίος μελετητής,
σχετικά με την εικονογραφία των μυθολογικών θεμάτων:

«Σε σύγκριση με τα αρχαιοελληνικά γραπτά αγγεία
κανένα άλλο από τα εκφραστικά μέσα
που χρησιμοποιούνται για την αφήγηση των μύθων
δεν οδηγεί τόσο συχνά τον μελετητή
στην ανάγκη να δηλώσει
τελικά την αμηχανία του».

Richard Buxton 2002, 92

Τέλος Ενότητας

Εισαγωγή

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Ευρυδίκη Κεφαλίδου. «Αττική ερυθρόμορφη αγγειογραφία της αρχαϊκής εποχής. Εισαγωγή.». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://opencourses.uoa.gr/courses/ARCH4/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

1. A Terracotta Attic Red-figure Vase Fragment, Attributed to Euphronios, Ancient Art, All rights reserved,

<https://www.flickr.com/photos/antiquitiesproject/4845098912/>

2. Εξόρυξη πηλού, Πειραματικό Εργαστήριο Κεραμικής – Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης

3. Corinthian baked clay plaque found near the temple of Poseidon, showing workers extracting clay from a pit. Beginning of 6th century BC.

http://www.sikyon.com/Korinth/Pottery/korinth_peg12.html

4. Εξόρυξη πηλού, Πειραματικό Εργαστήριο Κεραμικής – Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης

5. Κοπάνισμα, κοσκίνισμα καθάρισμα του πηλού και των αντιπλαστικών υλών, Πειραματικό Εργαστήριο Κεραμικής – Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

6. Κοπάνισμα, κοσκίνισμα καθάρισμα του πηλού και των αντιπλαστικών υλών, Πειραματικό Εργαστήριο Κεραμικής – Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης
7. Κοπάνισμα, κοσκίνισμα καθάρισμα του πηλού και των αντιπλαστικών υλών, Πειραματικό Εργαστήριο Κεραμικής – Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης
8. Κοπάνισμα, κοσκίνισμα καθάρισμα του πηλού και των αντιπλαστικών υλών, Πειραματικό Εργαστήριο Κεραμικής – Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης
9. Ανάμιξη τριών αργιλοχωμάτων για τη δημιουργία του πηλού, Πειραματικό Εργαστήριο Κεραμικής – Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης
10. Ανάμιξη τριών αργιλοχωμάτων για τη δημιουργία του πηλού, Πειραματικό Εργαστήριο Κεραμικής – Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

11. Προετοιμασία του πηλού: ανάμιξη και ζύμωμα, Πειραματικό Εργαστήριο Κεραμικής – Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης

12. Προετοιμασία του πηλού: ανάμιξη και ζύμωμα, Πειραματικό Εργαστήριο Κεραμικής – Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης

13. Προετοιμασία του πηλού: ανάμιξη και ζύμωμα, Πειραματικό Εργαστήριο Κεραμικής – Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης

14.

<http://www.beazley.ox.ac.uk/XDB/ASP/recordDetailsLarge.asp?recordCount=1&id={93ED3845-45ED-4B57-928B-E06CBC89B738}&fileName=IMAGES200%2FIT51%2FCVA.IT51.2272.3%2F&returnPage=&start=>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

15. "Plaque Penteskouphia MNB2858" by Unknown - Jastrow (2006). Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons -

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Plaque Penteskouphia MNB2858.jpg#mediaviewer/File:Plaque Penteskouphia MNB2858.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Plaque_Penteskouphia_MNB2858.jpg#mediaviewer/File:Plaque_Penteskouphia_MNB2858.jpg)

16. http://www.um.u-tokyo.ac.jp/people/nishiaki/eng/KSL_text.html

17. <http://www.cravenmuseum.org/archaeology/fact-sheets/roman-pottery-lamps/>

18. <http://eu.greekreporter.com/2014/10/17/sicily-excavation-reveals-biggest-ancient-greek-pottery-workshop-ever-discovered/>

19. Σύγχρονη κατασκευή κεραμικού κλιβάνου, Πειραματικό Εργαστήριο Κεραμικής – Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

20. Σύγχρονη κατασκευή κεραμικού κλιβάνου, Πειραματικό Εργαστήριο Κεραμικής – Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης
21. Σύγχρονη κατασκευή κεραμικού κλιβάνου, Πειραματικό Εργαστήριο Κεραμικής – Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης
22. Τοποθέτηση των αγγείων στο εσωτερικό του κλιβάνου, Πειραματικό Εργαστήριο Κεραμικής – Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης
23. <http://pallas.revues.org/80>
24. Βιβλίο TONART - VIRTUOSITAT ANTIKER TOPFERTECHNIK, PETERSBERG 2010, ΣΕΛ. 94, ΕΙΚ. 23, Λεπτομέρεια
25. Βιβλίο TONART - VIRTUOSITAT ANTIKER TOPFERTECHNIK, PETERSBERG 2010, ΣΕΛ. 94, ΕΙΚ. 23, Λεπτομέρεια

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

26. http://www.bridgemanimages.com/en-GB/search?filter_text=XIR175582&filter_group=all

27. Βιβλίο TONART - VIRTUOSITAT ANTIKER TOPFERTECHNIK, PETERSBERG 2010, ΣΕΛ. 94, ΕΙΚ. 23

31. Detail from “Terracotta krater : Attributed to the Hirschfeld Workshop”, The Metropolitan Museum of Art, Open Access for Scholarly Content (OASC), <http://www.metmuseum.org/collection/the-collection-online/search/248904?=&imgno=1&tabname=label>

32. Attic skyphos, about 770 B.C.; Eleusis, Archeological Museum, Inv. 741 (GIULIANI 2003: 68), http://www.gib.uni-tuebingen.de/image-51_en?function=fnArticle&showArticle=193

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

33. "Loutrophoros Analatos Louvre CA2985" by © Marie-Lan Nguyen / Wikimedia Commons. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons - [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Loutrophoros Analatos Louvre CA2985.jpg#mediaviewer/File:Loutrophoros Analatos Louvre CA2985.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Loutrophoros_Analatos_Louvre_CA2985.jpg#mediaviewer/File:Loutrophoros_Analatos_Louvre_CA2985.jpg)
34. "NAMA - Inscribed plaque by the Analatos Painter" από τον Marcus Cyron (photo) - Έργο αυτού που το ανεβάζει (Original text: self made photo). Υπό την άδεια CC BY-SA 3.0 μέσω Wikimedia Commons - [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:NAMA -
_Inscribed plaque by the Analatos Painter.jpg#mediaviewer/File:NAMA -
Inscribed plaque by the Analatos Painter.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:NAMA-_Inscribed_plaque_by_the_Analatos_Painter.jpg#mediaviewer/File:NAMA_-_Inscribed_plaque_by_the_Analatos_Painter.jpg)
35. <http://www.beazley.ox.ac.uk/tools/pottery/inscriptions/painter.htm> , The Beazley Archive (This image is under copyright. Not for Publication. It may be used only for educational purposes.)

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

36. "Signature Exekias Louvre F53" by English: Exekias, potter (signed); E Group - Jastrow (2006). Licensed under Public domain via Wikimedia Commons -

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Signature Exekias Louvre F53.jpg#mediaviewer/File:Signature Exekias Louvre F53.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Signature_Exekias_Louvre_F53.jpg#mediaviewer/File:Signature_Exekias_Louvre_F53.jpg)

37. "Signature Exekias Staatliche Antikensammlungen 2044" by Exekias, potter - User:Bibi Saint-Pol, own work, 2007-02-09. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons -

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Signature Exekias Staatliche Antikensammlungen 2044.jpg#mediaviewer/File:Signature Exekias Staatliche Antikensammlungen 2044.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Signature_Exekias_Staatliche_Antikensammlungen_2044.jpg#mediaviewer/File:Signature_Exekias_Staatliche_Antikensammlungen_2044.jpg)

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

38. "Sophilos me grafsen inscription Lebes BM 1971.11-1.1". Licensed under Public domain via Wikimedia Commons -

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sophilos me grafsen inscription Lebes BM 1971.11-1.1.jpg#mediaviewer/File:Sophilos me grafsen inscription Lebes BM 1971.11-1.1.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sophilos_me_grafsen_inscription_Lebes_BM_1971.11-1.1.jpg#mediaviewer/File:Sophilos_me_grafsen_inscription_Lebes_BM_1971.11-1.1.jpg)

39.

<http://www.beazley.ox.ac.uk/tools/pottery/painters/keypieces/protoattic/eleusis.htm> , The Beazley Archive (This image is under copyright. Not for Publication. It may be used only for educational purposes.)

40.

<http://www.beazley.ox.ac.uk/tools/pottery/painters/keypieces/protoattic/eleusis.htm> (click “view detail”), The Beazley Archive (This image is under copyright. Not for Publication. It may be used only for educational purposes.)

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

41.

<http://ankarascribbler.typepad.com/.a/6a0168e971d5df970c017c352b32b3970b-pi>
at http://ankarascribbler.blogspot.gr/2013_07_01_archive.html

42. «Terracotta dinos (mixing bowl): Attributed to the Polyteleia Painter», The Metropolitan Museum of Art, Open Access for Scholarly Content (OASC),

<http://www.metmuseum.org/collection/the-collection-online/search/256846>

43. <http://www.christies.com/lotfinder/ancient-art-antiquities/an-early-corinthian-pottery-alabastron-circa-625-600-5358368-details.aspx>

44. http://stapletonkearns.blogspot.gr/2010_10_01_archive.html

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

45. "Athena aigis Cdm Paris 254" by Marie-Lan Nguyen - Own work. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons -

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Athena_aigis_Cdm_Paris_254.jpg#mediaviewer/File:Athena_aigis_Cdm_Paris_254.jpg

46. "Amphora warriors Louvre E866" by Prometheus Painter - User:Bibi Saint-Pol, own work, 2007-06-01. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons -

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Amphora_warriors_Louvre_E866.jpg#mediaviewer/File:Amphora_warriors_Louvre_E866.jpg

47. "NAMA - Name vase of the Nessos Painter retouched" by Nessos Painter - Marcus Cyron Own work, April 2008. Licensed under CC BY-SA 3.0 via Wikimedia Commons - [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:NAMA -](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:NAMA_-_Name_vase_of_the_Nessos_Painter_retouched.jpg#mediaviewer/File:NAMA_-_Name_vase_of_the_Nessos_Painter_retouched.jpg)

[Name vase of the Nessos Painter retouched.jpg#mediaviewer/File:NAMA -
Name vase of the Nessos Painter retouched.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:NAMA_-_Name_vase_of_the_Nessos_Painter_retouched.jpg#mediaviewer/File:NAMA_-_Name_vase_of_the_Nessos_Painter_retouched.jpg)

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

48.

<http://klassisk.ribekatedralskole.dk/steder/athen/nationalmuseet/nessosvasen/nessosvasen.htm>

49. "NAMA Héraclès & Nessos" by Nessos Painter - Μαρσύας Own work, 2005.
Licensed under CC BY-SA 2.5 via Wikimedia Commons -

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:NAMA_H%C3%A9racl%C3%A8s_%26_Nessos.jpg#mediaviewer/File:NAMA_H%C3%A9racl%C3%A8s_%26_Nessos.jpg

50.

<http://www.beazley.ox.ac.uk/tools/pottery/painters/keypieces/blackfigure/gorgon.htm> , The Beazley Archive (This image is under copyright. Not for Publication. It may be used only for educational purposes.)

51. <http://www.ancientworlds.net/aw/Post/1096389>

52. <http://www.ancientworlds.net/aw/Post/1096389>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

53. <http://users.sch.gr/ipap/Ellinikos%20Politismos/AR/ar.ag/Lydos.2.htm>

54.

http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?assetId=481435&objectId=398731&partId=1

55. Terracotta lekythos (oil flask): Attributed to the Amasis Painter, The Metropolitan Museum of Art, Open Access for Scholarly Content (OASC),

<http://www.metmuseum.org/collection/the-collection-online/search/254843?=&imgno=3&tabname=label>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

56. "Detail Amasis Painter Cdm Paris 222" by Amasis, signed (potter); Amasis Painter - Jastrow, own work, 2007. Renamed from Image:Detail Amasis Painter CdM Luynes678.jpg. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons -

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Detail Amasis Painter Cdm Paris 222.jpg#mediaviewer/File:Detail Amasis Painter Cdm Paris 222.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Detail_Amasis_Painter_Cdm_Paris_222.jpg#mediaviewer/File:Detail_Amasis_Painter_Cdm_Paris_222.jpg)

57. Suicide of Ajax (Boulogne-sur-Mer), Lucas, (CC BY-NC-SA 2.0),

<https://www.flickr.com/photos/ancientartpodcast/7032690611/in/photolist-7Qik5A-7QikbC-7QeZH8-832n3o-5hkFVJ-bHsnUp-qjhKMP>

58. Detail from "Exekias Suicide d Ajax 01" by Ptyx - Own work. Licensed under CC BY-SA 3.0 via Wikimedia Commons -

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Exekias Suicide d Ajax 01.jpg#/media/File:Exekias Suicide d Ajax 01.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Exekias_Suicide_d_Ajax_01.jpg#/media/File:Exekias_Suicide_d_Ajax_01.jpg)

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

59. "Akhilleus Aias MGEt 16757" by Exekias - Jakob Bådagård (Own work). Licensed under Public Domain via Commons -

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Akhilleus_Aias_MGEt_16757.jpg#/media/File:Akhilleus_Aias_MGEt_16757.jpg

60. 201740, Athens, National Museum, Acropolis Coll., 2.609,

<http://www.beazley.ox.ac.uk/xdb/ASP/recordDetailsLarge.asp?newwindow=true&id={9D6BA9A7-3CFD-481D-BEF4-53512D666C10}>, The Beazley Archive (This image is under copyright. Not for Publication. It may be used only for educational purposes.)

61. "Dionysus-kleophrades1" by Stafylis - Own work. Licensed under Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 via Wikimedia Commons -

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dionysus-kleophrades1.jpg#mediaviewer/File:Dionysus-kleophrades1.jpg>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

62. Φωτογραφία της Ε. Κεφαλίδου.

63. 19936, Glasgow, Sir William Burrell Collection, 19.133,

<http://www.beazley.ox.ac.uk/xdb/ASP/recordDetailsLarge.asp?newwindow=true&id={70BCC38E-38EB-4905-B415-70F456C4D90B}> , The Beazley Archive (This image is under copyright. Not for Publication. It may be used only for educational purposes.)

64. "Herakles Olympos Louvre F30 full" από τον Amasis (potter, signed), Amasis Painter - Jastrow (2007). Image renamed from Image:Herakles Olympus Louvre F30.jpg. Υπό την άδεια Κοινό Κτήμα μέσω Wikimedia Commons -

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Herakles_Olympos_Louvre_F30_full.jpg#mediaviewer/File:Herakles_Olympos_Louvre_F30_full.jpg

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

65. "302030, Wurzburg, Universitat, Martin von Wagner Mus., Wurzburg, Universitat, Martin von Wagner Mus., 311",

<http://www.beazley.ox.ac.uk/xdb/ASP/recordDetailsLarge.asp?newwindow=true&id={77753D1C-E76B-4ADD-9889-1CC5D774F394}> , The Beazley Archive (This image is under copyright. Not for Publication. It may be used only for educational purposes.)

66. "Neck amphora animals Louvre E796" by Group of the Leipzig Amphora - Jastrow (2006). Licensed under Public domain via Wikimedia Commons -

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Neck amphora animals Louvre E796.jpg#mediaviewer/File:Neck amphora animals Louvre E796.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Neck_amphora_animals_Louvre_E796.jpg#mediaviewer/File:Neck_amphora_animals_Louvre_E796.jpg)

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

67. "Herakles and the Hydra Water Jar (Etruscan, c. 525 BC) -- Getty Villa - Collection" by Eagle Painter. Licensed under Creative Commons Attribution-Share Alike 2.0 via Wikimedia Commons -

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Herakles and the Hydra Water Jar \(Etruscan, c. 525 BC\) -- Getty Villa - Collection.jpg#mediaviewer/File:Herakles and the Hydra Water Jar \(Etruscan, c. 525 BC\) -- Getty Villa - Collection.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Herakles_and_the_Hydra_Water_Jar_(Etruscan,_c._525_BC)_--_Getty_Villa_-_Collection.jpg#mediaviewer/File:Herakles_and_the_Hydra_Water_Jar_(Etruscan,_c._525_BC)_--_Getty_Villa_-_Collection.jpg)

68. "Etruscan amphora Louvre E703 side B" by Silenus Painter - Jastrow (2005). Image renamed from Image:Etruscan amphora Louvre E703.jpg. Licensed under Public domain via Wikimedia Commons -

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Etruscan amphora Louvre E703 side B.jpg#mediaviewer/File:Etruscan amphora Louvre E703 side B.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Etruscan_amphora_Louvre_E703_side_B.jpg#mediaviewer/File:Etruscan_amphora_Louvre_E703_side_B.jpg)

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

69. The Northampton Vase

<http://www.repro-tableaux.com/a/the-northampton-vase-3.html>

70. http://www.sikyon.com/Korinth/Pottery/korinth_pgr17.html

71. Skyphos à figures noires, 2004 RMN / Herné Lewandowski,

<http://www.louvre.fr/oeuvre-notices/skyphos-beotien-figures-noires> , Musée de Louvre

72. <https://www.youtube.com/watch?v=PVuDFYE8FQY#t=237>

73. <http://www.lonelyplanet.com/maps/europe/italy/>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

74. Giornale del Cilento - Publisher: Umbria24.it Soc. Coop. arl, Copyright 2009 © Giornaledelcilentito.it All Rights Reserved, <http://www.giornaledelcilentito.it/it/27-10-2012->

[le meraviglie del museo archeologico nazionale di paestum i la tomba del tuffatore abbandonare la morte-14840.html#.VCqcrhZhbwM](http://www.giornaledelcilentito.it/it/27-10-2012-le-meraviglie-del-museo-archeologico-nazionale-di-paestum-i-la-tomba-del-tuffatore-abbandonare-la-morte-14840.html#.VCqcrhZhbwM)

75. "Affresco dalla tomba del tuffatore" by Cdimai53 - Own work. Licensed under Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 via Wikimedia Commons -

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Affresco dalla tomba del tuffatore.jpg#mediaviewer/File:Affresco dalla tomba del tuffatore.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Affresco_dalla_tomba_del_tuffatore.jpg#mediaviewer/File:Affresco_dalla_tomba_del_tuffatore.jpg)

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

76. "Paestum tombeau plongeur c1" by Velvet - Own work. Licensed under Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 via Wikimedia Commons - [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Paestum tombeau plongeur c1.jpg#mediaviewer/File:Paestum tombeau plongeur c1.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Paestum_tombeau_plongeur_c1.jpg#mediaviewer/File:Paestum_tombeau_plongeur_c1.jpg)
77. <http://www.davidgill.co.uk/attica/nm30.htm>
78. <http://listverse.com/2007/12/24/top-10-color-classical-reproductions/>
79. "Rekonstruction Aristion warrior by Aristokles - Bunte Götter in Berlin" by Marcus Cyron - Own work. Licensed under CC BY-SA 3.0 via Wikimedia Commons - [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rekonstruction Aristion warrior by Aristokles - Bunte G%C3%B6tter in Berlin.jpg#mediaviewer/File:Rekonstruction Aristion warrior by Aristokles - Bunte G%C3%B6tter in Berlin.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rekonstruction_Aristion_warrior_by_Aristokles_-_Bunte_G%C3%B6tter_in_Berlin.jpg#mediaviewer/File:Rekonstruction_Aristion_warrior_by_Aristokles_-_Bunte_G%C3%B6tter_in_Berlin.jpg)

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

80. Φωτογραφία της Ε. Κεφαλίδου, Αρχαιολογικό Μουσείο Βερολίνου

81. "Akhilleus Patroklos Antikensammlung Berlin F2278" από τον Sosias (potter, signed). Painting attributed to the Sosias Painter (name piece for Beazley, overriding attribution) or the Kleophrades Painter (Robertson) or Euthymides (Ohly-Dumm) - User:Bibi Saint-Pol, own work, 2008. Υπό την άδεια Κοινό Κτήμα μέσω Wikimedia Commons -

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Akhilleus Patroklos Antikensammlung Berlin F2278.jpg#mediaviewer/File:Akhilleus Patroklos Antikensammlung Berlin F2278.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Akhilleus_Patroklos_Antikensammlung_Berlin_F2278.jpg#mediaviewer/File:Akhilleus_Patroklos_Antikensammlung_Berlin_F2278.jpg)

82. <http://www.panoramadelart.com/crateres-en-calice-attique-dit-crateres-d-antee> (image: <http://www.panoramadelart.com/sites/default/files/antee-a.jpg>)

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

83. Detail of sketch lines on an amphora revealed in raking light,
<http://www.fitzmuseum.cam.ac.uk/dept/ant/greeceandrome/display/diary/200812.html> , The Fitzwilliam Museum
84. <https://www.flickr.com/photos/beauharnais/5336405979/>
85. 203543, Boston (MA), Museum of Fine Arts, 01.8073,
<http://www.beazley.ox.ac.uk/xdb/ASP/recordDetailsLarge.asp?newwindow=true&id={FEA0DA70-C097-4140-93CD-BB0BB8AD2FB7}> , The Beazley Archive (This image is under copyright. Not for Publication. It may be used only for educational purposes.)
86. Fragment by the painter Exekias,
<http://tomatoesfromcanada.blogspot.gr/2012/05/classical-art-at-altes-museum.html> , Altes Museum, Berlin

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

87. "Mourner Kleophrades Painter Louvre CA453" by Kleophrades Painter - Marie-Lan Nguyen (2007). Licensed under Public domain via Wikimedia Commons - http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mourner_Kleophrades_Painter_Louvre_CA453.jpg#mediaviewer/File:Mourner_Kleophrades_Painter_Louvre_CA453.jpg

88. Berlin Painter's name vase,
<http://www.beazley.ox.ac.uk/tools/pottery/painters/keypieces/redfigure/berlin.htm> , photograph: M.Tiverios, Elliniki Techni, The Beazley Archive, item in Berlin, Staatliche Museen

89. Berlin Painter's name vase (detail),
<http://www.beazley.ox.ac.uk/tools/pottery/painters/keypieces/redfigure/berlin.htm> , photograph: M.Tiverios, Elliniki Techni, The Beazley Archive, item in Berlin, Staatliche Museen, The Beazley Archive (This image is under copyright. Not for Publication. It may be used only for educational purposes.)

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

90.

http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?assetId=93706&objectId=399909&partId=1#more-views

91. "Athena Herakles Staatliche Antikensammlungen 2648" by Python (potter) and Douris (painter) - User:Bibi Saint-Pol, own work, 2007-02-13. Licensed under Public domain via Wikimedia Commons -

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Athena_Herakles_Staatliche_Antikensammlungen_2648.jpg#mediaviewer/File:Athena_Herakles_Staatliche_Antikensammlungen_2648.jpg

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

92. "Niobid Painter - Red-Figure Amphora with Musical Scene - Walters 482712 - Side A" by Niobid Painter - Walters Art Museum: Home page Info about artwork. Licensed under Public domain via Wikimedia Commons -

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Niobid Painter - Red-Figure Amphora with Musical Scene - Walters 482712 - Side A.jpg#mediaviewer/File:Niobid Painter - Red-Figure Amphora with Musical Scene - Walters 482712 - Side A.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Niobid_Painter_-_Red-Figure_Amphora_with_Musical_Scene_-_Walters_482712_-_Side_A.jpg#mediaviewer/File:Niobid_Painter_-_Red-Figure_Amphora_with_Musical_Scene_-_Walters_482712_-_Side_A.jpg)

93. Neck-amphora, 1843,1103.34, attributed to the Kleophrades painter, http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=399287&partId=1&searchText=kleophrades+painter&page=1 , ©

The Trustees of the British Museum

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

94. <http://www.bowdoin.edu/news/archives/1bowdoincampus/002279.shtml>

95. "Lip cup by Tleson Staatliche Antikensammlungen Munich" by Tleson, Son of Nearchos - Photo made by uploader (User:Marcus Cyron). Licensed under Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0-2.5-2.0-1.0 via Wikimedia Commons -

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lip_cup_by_Tleson Staatliche Antikensammlungen Munich.jpg#mediaviewer/File:Lip_cup by Tleson Staatliche Antikensammlungen Munich.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lip_cup_by_Tleson_Staatliche_Antikensammlungen_Munich.jpg#mediaviewer/File:Lip_cup_by_Tleson_Staatliche_Antikensammlungen_Munich.jpg)

96. Unknown artist, Attic Red-Figure Skyphos, about 470 - 460 B.C., Terracotta
Object (body): H: 15.3 x W (handles): 27.5 x Diam.: 17.9 cm (6 x 10 13/16 x 7 1/16 in.)
Object (rim): Diam.: 18.8 cm (7 3/8 in.) Object (foot): Diam.: 12.1 cm (4 3/4 in.),
Licensed under Public domain, The J. Paul Getty Museum, Villa Collection, Malibu, California, <http://search.getty.edu/museum/records/musobject?objectid=14121>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

97. Athenian red-figure hydria ht. 27cm.,

<http://www.beazley.ox.ac.uk/tools/pottery/shapes/hydria.htm> , The Beazley Archive (This image is under copyright. Not for Publication. It may be used only for educational purposes.)

98. "Attributed to the Brygos Painter: Lekythos (24.97.28)". In Heilbrunn Timeline of Art History. New York: The Metropolitan Museum of Art, 2000–.

<http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/24.97.28> (October 2006)

100. Dietrich von Bothmer: Andokides the Potter and the Andokides Painter. In: The Metropolitan Museum of Art Bulletin 24, 1965-66, σελ. 201, εικ. 1

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

101. Terracotta amphora (jar) Signed by Andokides as potter, Open Access for Scholarly Content (OASC), <http://www.metmuseum.org/collection/the-collection-online/search/255154?rpp=20&pg=1&ft=red+figure+vases&img=1> , The Metropolitan Museum of Art, Purchase, Joseph Pulitzer Bequest, 1963

102. Στήλη του Κεραμέα, © Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, http://odysseus.culture.gr/h/4/gh430.jsp?obj_id=4644 , Μουσείο Ακρόπολης

103. Terracotta amphora (jar) Signed by Andokides as potter, Open Access for Scholarly Content (OASC), <http://www.metmuseum.org/collection/the-collection-online/search/255154?rpp=20&pg=1&ft=red+figure+vases&img=1> , The Metropolitan Museum of Art, Purchase, Joseph Pulitzer Bequest, 1963

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

104. Terracotta amphora (jar) Signed by Andokides as potter, Open Access for Scholarly Content (OASC), <http://www.metmuseum.org/collection/the-collection-online/search/255154?rpp=20&pg=1&ft=red%2Bfigure%2Bvases&img=1&imgno=0&tabname=label> , The Metropolitan Museum of Art, Purchase, Joseph Pulitzer Bequest, 1963

105. <http://shelton.berkeley.edu/painting/Images-ArchInn.html>

106. "Herakles Kerberos Louvre F204" by Andokides Painter - User:Bibi Saint-Pol, own work, 2007-06-15. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons - http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Herakles_Kerberos_Louvre_F204.jpg#mediaviewer/File:Herakles_Kerberos_Louvre_F204.jpg

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

107. Two-handed jar (amphora) with Achilles and Ajax

<http://www.mfa.org/collections/object/two-handed-jar-amphora-with-achilles-and-ajax-153408> , Museum of Fine Arts, Boston

108. Two-handed jar (amphora) with Achilles and Ajax

<http://www.mfa.org/collections/object/two-handed-jar-amphora-with-achilles-and-ajax-153408> , Museum of Fine Arts, Boston

109. Two-handed jar (amphora) with Herakles driving a bull to sacrifice

<http://www.mfa.org/collections/object/two-handed-jar-amphora-with-herakles-driving-a-bull-to-sacrifice-153401> , Museum of Fine Arts, Boston

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

110. Two-handed jar (amphora) with Herakles driving a bull to sacrifice

<http://www.mfa.org/collections/object/two-handed-jar-amphora-with-herakles-driving-a-bull-to-sacrifice-153401> , Museum of Fine Arts, Boston

111. Δίγλωσσος αμφορέας του “ζωγράφου του Ανδοκίδη”, μελανόμορφη πλευρά:

Ο Ηρακλής ως συμποσιαστής, 520-510 π.Χ. Μόναχο, Staatliche

Antikensammlungen. <http://www.greek->

[language.gr/Resources/ancient_greek/history/art/page_057.html](http://www.greek-language.gr/Resources/ancient_greek/history/art/page_057.html)

112. Δίγλωσσος αμφορέας του “ζωγράφου του Ανδοκίδη”, μελανόμορφη πλευρά:

Ο Ηρακλής ως συμποσιαστής, 520-510 π.Χ. Μόναχο, Staatliche

Antikensammlungen. <http://www.greek->

[language.gr/Resources/ancient_greek/history/art/page_057.html](http://www.greek-language.gr/Resources/ancient_greek/history/art/page_057.html)

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

113. Δίγλωσσος αμφορέας του “ζωγράφου του Ανδοκίδη”, μελανόμορφη πλευρά: Ο Ηρακλής ως συμποσιαστής, Λεπτομέρεια, 520-510 π.Χ. Μόναχο, Staatliche Antikensammlungen. http://www.greek-language.gr/Resources/ancient_greek/history/art/page_057.html

114. "Athena Herakles Staatliche Antikensammlungen 2301 A" by Andokides Painter - User:Bibi Saint-Pol, own work, 2007-02-10. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons -

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Athena_Herakles_Staatliche_Antikensammlungen_2301_A.jpg#mediaviewer/File:Athena_Herakles_Staatliche_Antikensammlungen_2301_A.jpg

115. Δίγλωσσος αμφορέας του “ζωγράφου του Ανδοκίδη”, μελανόμορφη πλευρά: Ο Ηρακλής ως συμποσιαστής, Λεπτομέρεια, 520-510 π.Χ. Μόναχο, Staatliche Antikensammlungen. http://www.greek-language.gr/Resources/ancient_greek/history/art/page_057.html

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

116. The Beazley Archive,

<http://www.beazley.ox.ac.uk/tools/pottery/inscriptions/painter.htm> , The Beazley Archive (This image is under copyright. Not for Publication. It may be used only for educational purposes.)

117. K5.5 THE STRUGGLE FOR THE TRIPOD, Attributed to the Andokides Painter, Antikenmuseen, Berlin, Germany, <http://www.theoi.com/Gallery/K5.5.html>

118. Apollo vs. Herakles, greekgeek, (CC BY-NC-SA 2.0), Delphi Museum, Greece, <http://www.flickr.com/photos/8204247@N08/1332897811>

119. Φωτογραφία: Ευρυδίκη Κεφαλίδου, Αρχαιολογικό Μουσείο Βερολίνου

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

120. Terracotta amphora (jar), Signed by Andokides as potter, Attributed to the Andokides Painter for red-figure decoration, Attributed to the Lysippides Painter for black-figure decoration, Detail, Open Access for Scholarly Content (OASC), The Metropolitan Museum of Art, <http://metmuseum.org/collection/the-collection-online/search/255154>

121. Achilles and Ajax Playing a Game of Dice (ca. 540-530 BCE), (CC BY-SA 3.0) <https://eyeschool.wikispaces.com/The+Art+of+Ancient+Greece>

122. Two-handed jar (amphora) with Achilles and Ajax, the Andokides Painter, the Lysippides Painter, <http://www.mfa.org/collections/object/two-handed-jar-amphora-with-achilles-and-ajax-153408> , Museum of Fine Arts, Boston

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

123. K5.5B ATHENE, Amphora, Attributed to the Andokides Painter, Antikenmuseen, Berlin, Germany, <http://www.theoi.com/Gallery/K5.5B.html>

124. Achilles and Ajax Playing a Game of Dice (ca. 540-530 BCE), Detail, (CC BY-SA 3.0) <https://eyeschool.wikispaces.com/The+Art+of+Ancient+Greece>

125. Attr. Andokides painter-'wrestling'-attic red-figure amphora-ca 525 BC-Vulci Berlin-(F 2159), (CC BY-NC 3.0), <http://viticodevagamundo.blogspot.gr/2011/03/pederasty-in-ancient-greece.html> (<https://lh6.googleusercontent.com/-0IbRieM1W2U/TXSI7LRdIaI/AAAAAAAAACxk/eXGzNboICSM/s640/andokides+berlin+f+2159.jpg>)

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

126. "Fight Andokides Louvre G1" by Andokides (potter, signed), Andokides Painter - Jastrow (2007). Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons -

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Fight_Andokides_Louvre_G1.jpg#mediaviewer/File:Fight_Andokides_Louvre_G1.jpg

127. "Fight Andokides Louvre G1" by Andokides (potter, signed), Andokides Painter - Jastrow (2007). Detail. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons -

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Fight_Andokides_Louvre_G1.jpg#mediaviewer/File:Fight_Andokides_Louvre_G1.jpg

128. "Akhilleus Aias MGEt 16757" by Exekias - Jakob Bådagård (Own work). Detail. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons -

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Akhilleus_Aias_MGEt_16757.jpg#mediaviewer/File:Akhilleus_Aias_MGEt_16757.jpg

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

129. "Treasury of the Siphnians by Hansen" από τον Theophil Hansen (1813-1891) - this book, page 105. Υπό την άδεια Κοινό Κτήμα μέσω Wikimedia Commons - http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Treasury_of_the_Siphnians_by_Hansen.JPG#mediaviewer/File:Treasury_of_the_Siphnians_by_Hansen.JPG

130. Detail from Terracotta amphora (jar), Signed by Andokides as potter, Attributed to the Andokides Painter for red-figure decoration, Attributed to the Lysippides Painter for black-figure decoration, Detail, Open Access for Scholarly Content (OASC), The Metropolitan Museum of Art, <http://metmuseum.org/collection/the-collection-online/search/255154>

131. <http://odysseus.culture.gr/>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

132. "Fight Andokides Louvre G1" by Andokides (potter, signed), Andokides Painter - Jastrow (2007). Detail. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons - http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Fight_Andokides_Louvre_G1.jpg#mediaviewer/File:Fight_Andokides_Louvre_G1.jpg

133. Gigantomachy of Delphi, A detail from the frieze of the Treasury of the Siphians at Delphi depicting the Gods fighting the Giants (525 BCE), Delphi Archaeological Museum, by Mark Cartwright, published on 26 April 2012 under the following license: Creative Commons: Attribution-NonCommercial-ShareAlike, <http://www.ancient.eu/image/523/>

134. Amphore pseudo-panathénaïque attique à figures rouges, Andokides (6e siècle av J.-C.), potier, artiste antique grec, Paris, musée du Louvre, Photo (C) RMN-Grand Palais (musée du Louvre) / Hervé Lewandowski, <http://www.photo.rmn.fr/archive/93-006169-01-2C6NU0HNE8KF.html>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων **Εικόνων/Φωτογραφιών**

135. Terracotta amphora (jar), Attributed to the Berlin Painter, Open Access for Scholarly Content (OASC), The Metropolitan Museum of Art,

<http://www.metmuseum.org/collection/the-collection-online/search/254896>

136. "Women bathing Louvre F203" by Andokides (potter, signed), Andokides Painter - Jastrow (2007). Licensed under Public domain via Wikimedia Commons -

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Women_bathing_Louvre_F203.jpg#media_viewer/File:Women_bathing_Louvre_F203.jpg

137. Attic white-figure amphora depicting amazons preparing for battle, c.525-520 BC (ceramic) (detail), Andokides Painter (fl.c.525-510 BC) / Louvre, Paris, France /

Bridgeman Images, <http://www.bridgemanimages.com/en-GB/asset/216137/andokides-painter-fl-c-525-510-bc>